

HUSZONÖT ÉV

A POZSONYI KÖNYVNYOMDÁSZOK ÉS BETŰÖNTŐK EGYLETÉNEK TÖRTÉNETE

**AZ EGYESÜLET MEGBIZÁSÁBÓL
SZERKESZTETTE
KOWARIK KÁROLY FÜLÖP
EGYESÜLETI ELNÖKHELYETTES**

**POZSONY, 1903
A POZSONYI KÖNYVNYOMDÁSZOK ÉS BETŰÖNTŐK EGYLETÉNEK KIADÁSA
ANGERMAYER KÁROLY KÖNYVNYOMDÁJA, POZSONY**

TARTALOM

Előszó

Bevezetés

A Pozsonyi Könyvnyomdászok Segélyző-Egylete

Északnyugat-magyarországi Könyvnyomdászok, Betűöntők és Kőnyomók Egylete

A Pozsonyi Könyvnyomdászok és Betűöntők Egylete

**A Pozsonyi Könyvnyomdászok és Betűöntők Egyletének
bevételei és kiadásai 1878. évtől 1902. évig**

Sociális törekvések

A Pozsonyi Könyvnyomdászok és Betűöntők Egyletének tagjai az 1903. év kezdetén

ELŐSZÓ

Nagy örömmel s megtisztelésnek vettem a megbízást egyesületünk történetének megírására. Tudatában voltam már kezdetben feladatom nehézségének, de az ügy iránti szeretet és munkakedv sok nehéz akadályon keresztül segített. A könyv kezdetben tervezett tartalmának nem felel meg egészen, mert csak nagy fáradsággal lehetett azon kevés adatból, mely a jegyző-könyveken kívül rendelkezésre állt, a „Pozsonyi könyvnyomdászok és betűöntők egyleté”-nek történetét megírni. Az adatok kutatása közben több öregebb szaktárssal is érintkeztem, kik mindannyian szívesen szolgáltak felvilágosítással és magyarázatokkal; a „Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők szakegylete” a „Typographia” című szaklap 10 évfolyamát és a „Vorwärts” című szaklap tekintetes szerkesztősége is 10 évfolyamot bocsájtott rendelkezésemre, mely szívességgért nevezetteknek e helyen legyen köszönet mondva.

Az egyesület 1878–1902-iki évek pénztárkezelését kimutató táblázat összeállításáról Löwy Samu szaktárs, az egyleti ház jelenlegi felügyelője, tőle megszokott előzékeny módon gondoskodott.

Hackler Károly szaktárs fogadja őszinte köszönetem a munkának magyar nyelvre való fordításáért.

Ami az elnökök képeit illeti, azokkal a szervezet legérdekesebb mozzanatait akartam jelölni: Eichleiter, mint a könyvnyomdász-szervezkedés első elnöke; Schweitzer, a házépítésre vonatkozólag; Hampel pedig a jubileumi évben volt egyesületi elnök.

Angermayer Károly könyvnyomda-intézetének is legyen e helyen a jelen mű példás és szép kiállításáért köszönet mondva.

Miután ezen könyvet a szaktársaknak átadom, kérem, ne illessék azt a szigorú kritika mérőpálcájával, mert ezen munka mint egy szaktárs erre áldozott szabad idejének produktuma nem tarthat igényt tökéletességre.

Szaktársi tisztelettel

Pozsony, 1903. évi szeptember hóban.

Kowarik Károly Fülöp.

Bevezetés

GUTENBERG JÁNOS 1450-ben találta fel a könyvnyomtatást Mainz városában s már 23 évvel ezután, azaz 1473-ban találunk Magyarországon egy könyvnyomdát és pedig Budán, ahol Mátyás király az „Igazságos” rendeletére a „Chronica Hungarorum” nyomtatott Hess András által. A történelemben találunk említést könyvnyomdákról a következő években: 1533-ban Brassóban, 1550-ben Kolozsvárott és végre 1604-ben Pozsonyban. Hiteleseknek azonban ezen évszámok nem vehetők, mert Pozsonyban már 1594-ben járt és dolgozott egy Wallo János nevezetű vándor nyomdász.

Pozsony után rövid időszakokban a következő városokban keletkeztek könyvnyomdák: Lőcse 1617, Kassa 1620, Nagyszombat 1626, Sopron 1627 és Nagyszombat 1670.

Ezen időponttól kezdve azonban művészetünk elterjedése majdnem egy évszázadig szünetel. 1756-ban találunk megint említést egy könyvnyomda alapításáról Debreczenben. Ezután következnek: Pest (1763), Szombathely (1776), Székesfehérvár (1785), Érsekújvár (1790) és Selmeczbánya (1796).

Amint ezen adatok mutatják, hazánk nem zárkózott el Gutenberg találmánya elől és már azon időkben adott hont művészetének. De semmi esetre sem szabad és nem is lehet az idézett évszámokat teljesen hiteleseknek venni, – Pest városát kivéve, – már azon egyszerű oknál fogva, mert ezen időkben a könyvnyomtató ipar üzésének engedélyezése nagyjából királyi szabadalom (privilegium) vala s így a városi igazgatással nem volt semmi dolga. Csak perlekedés esetén jutott az illető város jegyzőkönyvébe, melyből azután a könyvnyomda létezését tudjuk meg, avagy egy műből is, mely azon nyomdában készült.

Majdnem biztosnak vehető azonban, hogy ezen első években, a könyvnyomdák kezdetleges berendezésénél fogva, csak ritkán készült el teljesen egy mű, hihetetlen továbbá, hogy a könyvnyomda-tulajdonosnak már működésének kezdetén lett volna oka perlekedésre polgártársaival. Tény ez Pozsonyra nézve.

A XIX. századnak különösen második felében volt csak lehetséges a könyvnyomtatási művészetnek általános elterjedést biztosítani Magyarországon, ez pedig főképp a magyarok szabadságtörekvésének és szabad törvényeiknek, valamint a König Frigyes által 1813-ban történt gyorsajtó feltalálásának volt köszönhető.

Határozott lendületet Magyarországon a könyvnyomtatási művészet a szabad ipartörvény által nyert, mely szerint avatatlan, azaz nem tanult is nyitható iparműhelyt, továbbá a sajtószabadság befolyása következtében. Újságvállalatok keletkeztek, melyek Gutenberg művészetének még nagyobb elterjedését vonták maguk után s így Gutenberg utódai meglehetősen helyzetben volnának, ha nem szorítaná őket rohamosan egy új technikai vívmány – a szedőgép, ezen nagyszerű találmány, mely nem csak a laikus, de a szakembert is bámulatba ejti – vissza. A pozsonyi egyetemen területe ezideig két szedőgép van működésben, még pedig Pozsonyban és Győrött.

Miután azonban ezen soroknak nem az a hivatásuk, hogy a könyvnyomtatási művészetnek történetét vázolják, legyen szabad a mű tulajdonképeni céljára térnünk.

A XVI. században, mint Faulmann „Geschichte der Buchdruckerkunst” című művében olvasunk, még nem voltak könyvnyomdász-céhek, miért is a strassburgi tanács rendelete folytán a könyvnyomdászok a „zur Stelze” nevű céhbe osztattak be, melyhez az aranyművészek kivül még több kevésbé elterjedt ipar tartozott. Azon időben a céhek a városok védelmére is

köteleztettek, de később a fejedelmi hatalom kiterjedésével ez mindig ritkábban fordult elő, míg végre ezen kötelezettség megszűnt és a céhek csak is gazdasági kérdésekkel foglalkoztak.

A XVII. században találunk már könyvnyomdász-céhekre, melyeknek feladata az volt, hogy betegségek vagy balesetek alkalmából segélyeket nyújtsanak, továbbá hogy ünnepies temetkezésről gondoskodjanak.

Az akkori „frankfurti rend” után minden „nyomdász úr” az egyes sajtó után hetenkint 4 pfenniget s minden egyes „legény” hetenkint 2 pfenniget volt köteles fizetni. Azon legények, kik pénzüket elpazarolták, munkából kimaradtak vagy pénzt kikölcsönöztek, a céh pénztárából nem segélyeztettek. – Nürnberg városában a kétszeresét kellett fizetni és minden idegen legénytől, ki munkát kapott, egy fél forintot szedtek. A lipcsei rend azt határozta, hogy ha egy céhtag elhunyt, az urak, legények, asszonyok, gyermekek, tanulók és cselédek a holtat a sírhoz, a gyászolókat pedig haza kísérik, ennek elmulasztása 3 frt büntetést vont maga után.

A XVIII. században ugyanazon viszonyok maradnak érvényben. Az akkori idő jellemzésére Augsburg város tanácsának 1713-iki könyvnyomdász-rendjével ismertetjük meg kedves olvasóinkat, melynek eredeti szövege a német rész bevezetésében van s melynek főbb pontjai a következők:

„Két könyvnyomdász (úr) előljárónak és két legény ülnöktársnak (Assessor) választandó. Az öregebb előljáró elnököl és a pénztárt vezeti, míg az ifjabbik a jegyzői teendőket teljesíti; az öregebb legény előadó, az ifjabb pedig pénztáros, miért is az öregebb előljáró mellett szintén pénztári kulccsal rendelkezik.

„A pénztárba minden egyes beiratkozás és fölszabadulás után 30 krajcár, minden szerződés (postulatum) után (mely szerint az inas fölszabadul) 2 frt, továbbá minden vásár alkalmával vagy félévenként minden könyvnyomdásztól 30 krajcár, minden legénytől 20 krajcár, és minden Cornut (fölszabadulandó) után 40 krajcár volt fizetendő. A legények között újra felépő visszaélés, a mennyasszony és gyermek ajándékozás stb. 1 frt büntetés terhe alatt tiltatik.

„Ha egy Cornut olyan könyvnyomdásznál áll, ki legényeket nem tart, akkor az ő Cornutpénzét minden vásár alkalmával, és pedig ezen esetben 1 frtot a pénztárba, a többi 2 frtot egy egész társaságnak, ha ilyen együtt van, fizeti.

„Bevezetendő oly anyakönyv, melybe az összes ideutazó és munkában álló legények és Cornutok beirandók, azaz immatrikulálandók, miért is előbbiek 10, utóbbiak 20 krajcárt fizetni kötelesek; nem kevésbbé minden könyvnyomdász, ki kondícióhoz, avagy saját könyvnyomdához jut, 4 frtot és minden művezető (Factor) 3 frtot a pénztárba adjon, ezzel azonban mentes minden további diskreciótól.

„Ezen pénztárból azok, kik önhibájukon kívül nyomorba jutottak, részint ingyen, részint zálog vagy jótállás mellett segélyeztetnek.

„Hogy összejöveteleknél a rend föntartható legyen, minden nyomdász és legény a meghatározott időben és órában pontosan megjelenni köteles, ellenesetben mindenki, aki több mint egy negyed órát mulaszt, kiméletlenül 15 krajcárral büntetendő.

„Az előljárókhoz utasítatnak a postulusok is, kik az ő járandóságukon, 24 forinton kívül – beszámítva a pénztárba tartozó két forintot – a rendszerinti „Fordertaler”-t is a társaságnak megfizetni tartoznak.

„Az inas 4 évig tanuljon, de a könyvnyomdásznak szabadságában áll, az ő inasának, ha megérdemli, egy negyedévet, de semmi esetre többet elengedni. Egy idősb, az iskolát elvégzett egyén, tekintettel nagyságára, korára, értelmére és tanulmányára három és fél évre – a két előljáró tudomásával irható be.”

* * *

Augsburg városának ezen könyvnyomdász-rendje bizonyára érdekes, nem is hagyhattuk szó nélkül, mert a XIX. század közeledik és vele a mai szervezetünk.

Ezen században a technikai és politikai vívmányok képezik a főmozzanatot. A szellemi előrehaladás szétrombolja a régit és újjá születik a nép szociális élete. A XIX. században látjuk a könyvnyomdász-segédek hatalmas, emberbaráti szervezetét keletkezni. A középkor céhrendszere a modern időkorban bénítólag hatott úgy a könyvnyomda-tulajdonosok mint a segédek törekvéseire, miért is a céhek helyébe a könyvnyomdász-segédek segélyező-egyletei lépnek. Nehéz küzdésbe került bár ezen átalakulás, de meg kellett történnie!

Oszttrák szaktársaink már 1842-ben alapítják meg a „Nieder-österreichischer Buchdrucker- und Schriftgiesser-Verein”-t (Alsó-ausztriai könyvnyomdászok és betűöntők egylete), melynek történetét Höger Károly szaktársunk „Aus eigener Kraft” című művében oly mesterileg ecseteli. 1862-ben alapították a „Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete”, melyhez egy-egymásután csatlakoznak az egyes országokban hasoncélú és -elvű egyletek. 1866-ban alapították a „Verband der deutschen Buchdrucker” című németországi könyvnyomdász-szövetséget, mely most 31,731 tagot számlál.

1867-ben végre Pozsonyban is kezd hajnalodni!

A Pozsonyi Könyvnyomdászok Segélyző-Egylete

A pozsonyi könyvnyomdászok az 1867., illetőleg 1868-ik évig betegség vagy munkanélküliség esetén a legnagyobb nyomornak voltak kitéve, ha pedig valamely szaktársat ezen balsors érte, azon segélyre volt utalva, mely neki a segédek és könyvnyomda-tulajdonosok közt megindított gyűjtés által jutott, mely segély azonban, tekintettel a segédek kis számára, nagyon csekély volt. Ezen viszonyok, melyek tarthatatlanakká váltak, egy ütésre meg is változtak.

Az 1867-dik évben néhány tevékeny szaktárs összeállt, élükön Faubel Henrik (jelenleg Bécsben áll kondícióban), Kaminsky János (tartózkodási helye ismeretlen) és Trilofszky István (jelenleg Sachsen-Altenburgban áll kondícióban), hogy egyelőre egy beteg- és utas-segélyző-egyletet hívjanak életbe.

Az akkori pozsonyi könyvnyomdász-segédeknek eziránti első összgyűlése 1867-dik év június havában tartott Effenberger¹ Lőrincapu-utcai vendéglőjében (a mostani 24-ik számú házban). Ezen gyűlésben megválasztott az ideiglenes választmány, melynek elnöke Faubel Henrik volt, ki az előmunkálatokat végezte és az alapszabály-tervezetet készítette. Az ideiglenes választmány feladatának rövid idő alatt megfelelt; az elkészült alapszabály-tervezet egy közelebbi gyűlésen tanácskozás tárgyává tétetett, s miután annak alapos szerkesztése kevés vitára adott alkalmat, elfogadtatott és fölterjesztetett jóváhagyás miatt a magas ministeriumhoz.

Már-már azt hitték, hogy evvel minden legszebb rendben volna és az ifjú egylet tevékenységét rövid idő múlva megkezdheti, midőn Eichleiter elnökhöz (Eichleiter egy későbbi gyűlésen Faubel helyébe választott ideiglenes elnöknek) egy ministeri leiratnak német fordítása érkezett Justi, akkori polgármestertől, mely következőkép szólt:

Földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi ministerium.

16,780. szám.

Pozsony szab. kir. városának!

Vonatkozással a magyar királyi belügyi ministeriumhoz f. évi október hó 7-én, 6101. sz. alatt tett jelentésre, mely szerint a Pozsonyban alakítandó „könyvnyomdász-segédek egyletének” alapszabály-tervezete terjesztetett föl ajánlólag, a várost a következőkről értesítem:

Az egylet alapítása ellen, tekintettel jótékony és hasznos céljára, semmi megjegyzésem nincs, ellenben a fölterjesztett alapszabály-tervezet a következő lényeges módosításokat kívánja:

Az összes rendelkezések az idézett tervezet első és második részének azon határozatán alapszanak, hogy minden Pozsonyban lakó könyvnyomdász az alapítandó egyletbe lépni és ennek alapszabályszerinti kötelezettségeit magára vállalni köteles.

Miután azonban hazai törvényeink ily kötelezettségeket senkire sem rónak fel és minden egyes állampolgárnak szabad akaratától függ, hogy melyik egyletbe szándékozik lépni, azért az alapszabályok ezen lényeges pontjának módosítása a többi, ezen a ponton alapuló intézkedések megváltoztatását is maga után vonja.

¹ Effenberger János, az akkori egyleti vendéglős, jelenleg pozsonyi kávéháztulajdonos.

Ami az úgynevezett költő-segélypénztárt illeti, ezen a 19. § a) pontja szerint alkotandó alaptőke oly csekély, hogy az előirányzott célnak aligha felelhet meg, miért is kívánatosnak tartom, hogy a főtnevezett pénztár által bővebb segélyek nyújtása tétetne lehetővé; mégis ezen intézkedést teljesen a tagok szabad határozatának engedem át, és nincsen az alapszabályok ezen pontjának a mostani alakban való megmaradása ellen sem ellenvetésem.

Ezennel felkérem tehát Pozsony szab. kir. várost, hogy az egylet alapítóit erről azon megjegyzéssel értesítse, hogy az alapszabály-tervezet megfelelő módosítása után egy alapító közgyűlés tartassék, mely alkalommal az alapszabályok véglegesen megállapíttassanak és azok három példányban, kellőleg számozva, a szükséges aláírásokkal és pecséttel ellátva, a közgyűlési jegyzőkönyvvel együtt hozzám felterjesztessenek.

Pest, 1868. évi november hó 11-én.

A minister helyett:

Fest Imre,
államtitkár.

7328. szám.

A magyar ministeriumtól érkezett leiratnak jelen német fordítását Eichleiter F. úrnak, mint a pozsonyi könyvnyomdász-segédek egylete ideiglenes elnökének tudomására hozzuk és ahhoz való alkalmazkodása végett közöljük.

Pozsony, 1868. évi november hó 18-án.

Justi,
polgármester.

Bár ezen leirat nem szolgált az alapítók örömére, az ügy iránti szeretetből nem lankadtak el és már 1868-dik év november havában látjuk őket ismét összegyűlve, amikor Eichleiter elnök az egylet ideiglenességét megszüntnek jelenti és a jelen gyűlést alapító gyűlésnek nyilvánítja. Ezen gyűlésből a következő jegyzőkönyvi kivonat terjesztetett fel a magas ministeriumhoz:

A pozsonyi könyvnyomdászok segélyegyletének az 1868. évi November hó 23-án
tartott alakító közgyűlésének jegyzőkönyvi kivonata.

(Jelenlévők: 18 tagok.)

Miután a gyűlés magát alakított egyletnek nyilvánította volna és az ideiglenes választmányt, mely következő urakból alakult: Eichleiter Nándor, elnök; Squarenina József, pénztárnok; Popius Márton és Kulitzka Alajos, póttagok; – ebbeli minőségekben rendszeresen (definitív) megerősítette volna, a Nagyméltóságú földmivelés, ipar- és kereskedelmi Ministeriumnak 16,780 sz. alatt kelt magas intézvénnyel tudomásul vétetvén, az ezen rendelvénnyel folytán módosított alapszabályok rövid értekezés után általánosságban elfogadtattak; – Vonatkozólag a költőpénz pénztárára, melynél a Magas Ministerium az alaptőkét oly csekélynek találta, mitsem, hogy az céljának megfelelően, az elnök azon észrevételt tette, hogy tekintve az utazók csekély számát a segélyezések nem az alapnak kamataiból, hanem a befolyó bevételekből és általában a pénztárban létező pénzből nyújtatnak; ha a pénztár az utazók nagyobb száma által kimerítet; –

E tekintetben a jelenlévők beleegyzésüket kijelentvén, mindnyájuk egy alapszabályon kívüli önkéntes alakító 20 frt 10-nyi összegnek jegyzése mellett az egyletbe léptek.

Végképen Mayer Fr. úr nyomdatulajdonos az egylet vagyonának kezelőjéül megválasztván, az ülés azon közóhajjal fejeztetett be, hogy a pénztárak minél előbb léptetjenek életbe.

Pozsony, 1868. November 23-án.

Kulitzka Alajos,
jegyző

Eichleiter Nándor,
elnök.

Ezen jegyzőkönyvi kivonathoz a módosított alapszabályok csatoltattak és újra fölterjesztettek. Az általános érdeklődés végett ezen alapszabályokat, a helybenhagyási záradékkal együtt, szószerint ide iktatjuk.

A pozsonyi könyvnyomdászok betegsegélyző és költőpénz pénztárának alapszabályai

I. Általános meghatározások

1. §.

A könyvnyomdászok a pénztárakhoz járuló főnökeikkel, egy segélyegyletet alakítanak, melynek célja megbetegedett tagjainak gyámolítása, meghalálozott tagjai megtakarításának költségeihez való járulás, valamint az idegen Pozsony városán keresztül utazó könyvnyomdászok segélyezése.

2. §.

Az egylet valóságos és tiszteletbeli tagokból áll, valóságos tag minden Pozsonyban működő könyvnyomdász lehet, tiszteletbeli az egyletbe ezen minőségben belépő azon főnök urak, kik a 11. és 19. §§-ok értelmében reájuk eső pénztári járulékot fizetik, valamint ugyanazon §§-ok a) pontjához képest a pénztárba egy alakító járulékot adnak, úgyszint azok, kik különösen hasznos cselekvények, ajándékok s. a. t. által az egylet körül érdemeket szereztek.

3. §.

A pénztárokat egy választmány kezeli, mely a nyomdászok közül választatik és egy elnök, egy pénztárnok és két póttagnak áll. Ezen választmány évenként lelép, de újra megválasztható. A választmány megválasztása egy évenként tartandó rendes közgyűlésen megy végre.

4. §.

A pénztárnoknak kötelessége mindegyik pénztár fölött egy elkülönített számadást vezetni, negyedévenként egy pénztár kimutatást szerkeszteni és azt a nyomdáknak köröztetni. Egy-szersmind minden kiadások fölött a szükséges bizonylatokat szolgáltatni és a rendes közgyűlésben a pénztárnak kezelése fölött jelentést tenni.

5. §.

A két póttagnak feladata negyedévenként a pénztárokat megvizsgálni és minden készpénzbeli 30 frt-nyi többletet egy főnök úrnak nyugta mellett azon kérelemmel általadni, hogy azt hasznóhajtólag helyezze el és az értékpapírokat, kötelezvényeket, sorsjegyeket vagy takarékpénztári könyvecskéket biztosan tegye el.

Ha a szükség magával hozza, hogy a lefektetett tőkéből valamely üzlet segélynyújtói céljából szükségeltetnék, az illető főnök úr azt csak három választmányi tag személyes megkeresvénye folytán azoknak kiszolgáltathatja.

6. §.

Mindegyik nyomdában egy fiókpénztárnok létezik, ki a járulékokat hétfőnként a főpénztárnoknak nyugta mellett beszolgáltatja.

7. §.

A pénztárok a viszonyosság és szabad költözködés önkényes elvein alapszanak, miért is csak azon belépő új tagok fizetnek egy 50 krnyi beirási díjt mindegyik pénztárba, kik még egy pénztárhoz nem tartoztak.

8. §.

Hátralékosok nem türetnek s egy 3 heti hátramaradás által a pénztárokból teljes kizáratásukat vonják maguk után.

9. §.

A pénztárak netaláni feloszlatakor a létező összegek egy közgyűlés által meghatározandó helybeli jótékony intézetnek fognak átszolgáltatni.

10. §.

Ezen alapszabályok csak egy a tagok $\frac{2}{3}$ -da jelenlétében tartott közgyűlés határozata folytán változtathat meg a kormány jóváhagyása mellett.

II. Betegsegélyző pénztár

11. §.

Ezen pénztárnak hivatala állanak:

- a) egy, az alakításakor a főnök urak által önkényesen adott alakító járulékokból;
- b) egy 50 krnyi járulékból, melyet mindegyik ezen egyletbe belépő új tag mint beirási díjt fizet;
- c) az egyletbe lépő főnök urak hetenkinti járulékaikból, melyek azok beleegyezésével, egyenkinti 30 krnyi összegekben beszolgáltatni fognak;
- d) egy hetenkinti, minden egyleti tag által fizetendő 10 krnyi járulékból;
- e) a tanoncok járulékaiból, kiknek mindegyike az iráskodásbai felvételekor 1 frtot, felszabadításakor 2 frt 50 krt fizet. Gyakornokok háromszoros összeget vagyis 3 frt felvételi és 7 frt 50 kr felszabadítási pénzt fizetnek. – A felszabadítottak minden további fizetés nélkül az egyletbe léphetnek;
- f) rendkívüli bevételekből.

12. §.

Ezen pénztárbeli gyámolításra igényt tarthat minden tag, mely betegedése után az elnöknél jelentést tesz és valóságos betegségét igazolhatja. Új belépő tagok csak egy négyheti járulék fizetés után tarthatnak segítségére igényt.

13 §.

Minden beteg tag egy hetenkinti 3 frtnyi segélyzést élvez. Ezen összeg közgyűlési határozattal fel is emelhető.

14. §.

Három nap alól segélyezés nem adathatik, a harmadik naptól a hetedikig egy egész hétnek számítatik.

15. §.

Ha a betegség 12 hétnél tovább tart, a beteg a jövő 12 hétben csak a segélyösszlet felét kapja; ha addig sem mutatkozik jobbulás, további gyámolítás nem szolgálható.

16. §.

A segélyösszleteket egy választmányi tag viszi a betegnek, ki egyúttal annak állapota fölött meggyőződést szerez.

17. §.

Ha valamelyik tag meghalálozna, hozzátartozóinak a temetési költségekre egy 10 frtnyi járulék szolgáltat ki a pénztárból.

18. §.

A pénztár ezen alapszabályok jóváhagyása utáni első szombaton lép életbe; a segélyezések kifizetése azonban csak 1869. évi Május hó 1-én veszi kezdetét.

III. Költőpénz (Viaticum) pénztár

19. §.

Ezen pénztárnak bevételei állanak:

- a) egy, az alakításkor a főnök urak által önkénytesen adott alakító járulékból;
- b) egy 50 krnyi járulékból, melyet mindegyik ezen egyletbe belépő új tag mint beirási díjt fizet;
- c) az egyletbe lépő főnök urak hetenkinti járulékaiból, melyek azok beleegyezésével, egyenkinti összletben beszolgáltatni fognak;
- d) egy hetenkinti, minden egyleti tag által fizetendő 5 krnyi járulékból;
- e) a tanonczok járulékaiból, kiknek mindegyike az iráskodásba feltételekor 1 frtot, felszabadításkor 2 frt 50 krt fizet. Gyakornokok a háromszoros összletet vagyis 3 frt felvételi és 7 frt 50 kr felszabadítási pénzt fizetnek. A felszabadítottak minden további fizetés nélkül az egyletbe léphetnek;
- f) rendkívüli bevételekből.

20. §.

Ezen pénztárból segélyezésre igényt tarthat minden utazó könyvnyomdász, ki magát igazolhatja, hogy utolsó tevékenységi helyén pénztári kötelezettségeinek eleget tett és Pozsonyban munkát keres, de nem talál, azért oly utazónak, kiknek egy ajánlott munkahelyt el nem fogadnak, költőpénz nem adható.

21. §.

A segélyezésnek mennyisége az időtartam után irányul és egy 6 heten alóli utazási tartamnál 60 krt, 6 heten felöli 80 krt, kivételes esetekben pedig 1 frtot téssen. Ezen segélyezések közgyűlési határozattal egy meghatározott időre szaporíthatók.

22. §.

Mindegyik utazó 6 hónapon belül csak egy ízben tarthat igényt gyámolításra.

23. §.

Minden idegen egy meghatározandó nyomdában, mely évenként változik, a költőpénzre szóló nyomtatott utalványt kap, mely azon nyomdában kifizettetik, hol a pénztárnok létezik.

24. §.

Ezen pénztár jelen alapszabályok jóváhagyását követő első szombaton lép életbe.

A pozsonyi nyomdászok segélyegyletének választmánya:

Popius Márton,

Eichleiter Nándor,
elnök.

Kulitzka Alajos,
póttagok.

Squarenina József,
pénztárnok.

20,068. szám.

Ezen alapszabályok a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. Ministeriumnak a törvény értelmében bemutatattak.

Pesten, 1869. évi január hó 13-án.

Gorove István, s. k.

A főt idézett gyűlésben az ideiglenes választmány véglegesítetett és a következő szaktársakból állott: Eichleiter Ferdinand elnökből és Squarenina József pénztárnokból, továbbá 6 választmányi tagból, kik azonban nincsenek névszerint megnevezve. Mayer Ferenc, könyvnyomda-tulajdonos (tulajdonképen csak bérlője volt a Sieber örökösei nyomdájának) pénzkezelőnek és az akkori művezető Angermayer Károly (jelenleg könyvnyomda-tulajdonos) utassegélyző-pénztár igazolvány-kiállítónak választott meg.

A három pozsonyi főnök, úgymint: Schreiber Alajos, Wigand Károly Frigyes és Sieber H. alapítási járulék jegyzéseért kérték föl, mely kérés azon eredménnyel járt, hogy minden egyes főnök a betegsegélyző-pénztárnak 25 frtot és a viatikum-, azaz „költő”-pénztárnak 10 frtot adományozott; továbbá egy heti járulék teljesítését is megígérte. A tagok 3 frt beiratási díjat és 15 krajcár heti járulékot fizettek, ebből 12 kr. a betegsegélyző-, 3 kr. pedig a „költő”-pénztárnak jutott.

A tulajdonképeni jegyzőkönyv végén a következő aláírásokat találjuk: Eichleiter F. elnök, Squarenina J. pénztáros, Maudry J. jegyző, Popius M. A., Kulitzka A., Anderthalb J., Franki E., Griesz J., Trilofszky S., Kondosky János, Langenthal F., Benyács L., Promber C., Karl E. és Farkas József.

Evvel az egylet alapítása befejeztetett, a tagok serényen munkához láttak, hogy annak fölvirágzását siettessék. Maga a pénztár csak egy évvel később kezdte meg működését.

Dacára annak, hogy csak kis tőkével rendelkezett a pénztár és az alapszabályokban is csak 3 frt segély volt megszabva, elhatározták, hogy 4 frttal segítessenek.

Az 1869-diki év május hó 1-jétől keltezett gyűlési jegyzőkönyv azt mondja, hogy a szaktársak közt civódás tört ki, melynek kiegyenlítésére két rendkívüli gyűlés volt összehívandó és pedig

május 1-jére és 8-ára. A civódás, mely egyébiránt csak félreértés alapján keletkezett, békés úton intéztetett el.

Ugyanezen év május 29-én ismét tartatott gyűlés, melyben egy házirend bevezetése határozatott el, melynek szövege fel is olvastatott, de sajna, az irattárban ezen házirend már nem található meg.

Az akkori bécsi könyvnyomdász-gyűlésre Squarenina szaktárs választatott meg küldöttnek és Maudry szaktárs indítványára annak 13 frt 40 krnyi napidíj szavaztatott meg; ezen összeg 10 krnyi heti különjárulék útján hajtattott be.

Eichleiter elnök heti önkéntes 5 krnyi különjárulék kivetését indítványozza, mely járulék szervezési vagy más mellékkiadások fedezésére szolgáljon és már a jövő héten lépjen életbe. Ezen indítvány határozattá emeltetett.

Ugyanezen gyűlésen indítványoztatott továbbá egy új pénzkezelőnek a választása is, de ezen indítvány mellőztetett, mert az alapszabályok értelmében a pénzkezelő évente csak egyszer választható és azonkívül Mayer megígérte, hogy a kikölcsonzótt pénzt a takarékpénztárba helyezi, mire pénzkezelőnek megmaradt.

1870-dik évi február hó 14-én tartatott az első évi rendes közgyűlés. Miután elnöklő Eichleiter szaktárs az egybegyűlteket üdvözölte, felolvasta a következő érdekes, német nyelven írt évi jelentést, melynek magyar fordítása így szól:

Tisztelt Közgyűlés!

Több mint 20 év mult el, mióta a pozsonyi könyvnyomdászok a szabad gyülekezés jogát részint nem gyakorolhatták, részint pedig gyakorolni nem is akarták, egyáltalában amióta egyletük volt, mely törekvéseiket a jótékonyság, illetőleg segélyezés tekintetében oly liberális módon megvalósította. Azon szaktársakból, kik a pozsonyi könyvnyomdászok egyesületi életét még a 48-as évekből ismerik, csak kettő van még közöttünk; ők bizonyíthatják, hogy akkor még nem volt annyi az anyagi gond, bizonyíthatják továbbá, hogy az akkori olcsó életmód mellett még a csekélyebb kereset is hasonlatlan jobb létet biztosított, mint ma a legelőnyösebb bér; bár nem szándékozom mindazon előnyöket felsorolni, melyekkel az akkori időkben a szaktársak birtak, csak azt az egyet akarom megemlíteni, hogy azon idők csendes, úgynevezett kedélyes munkálkodása után a modern telhetetlenek és a pizsokverseny által oly hajsza keletkezett az amúgy is nem igen pazarul megáldott erőnk kiszípolozására, hogy valóban gőzzel, t. i. a legszebb éveinkben leszünk oda szállítva, hol boszút nem ismernek.

Akkorában a nyomdászok egyesülési érzéke nem jutott oly mérvben érvényre, mint azon idő óta, amidőn a világot megrettentő 1848 és az 1866-iki események a munkás-osztályban az egyesülési gondolatot megteremtették s mióta azon tant fogadták el, hogy: „a sociális reform képezi a szellemi haladással egyetemben kezdeményezését azon helyzetnek, mely a munkásokat az emberi társadalomban megilleti”.

Ezen alapelvet újabb időben a pozsonyi könyvnyomdászok is magukévá tették és mindenekelőtt oda törekedtek, hogy a betegsegélyző-pénztár alapítása által a legnagyobb nyomortól némileg óva legyenek. Mindinkább nagyobb arányban kezdték érezni az egyesülés szükségességét, hisz nemcsak beteg- és utassegélyről volt szó, hanem a szellemi és technikai nevelés emeléséről és előmozdításáról, valamint az anyagi viszonyok javításáról is. Ezen az elven alapított egyletünk, melynek tevékenységét és történetét alább ecseteljük.

* * *

A könyvnyomdászok egyesülési gondolatát az osztrák-magyar monarchiában 1868-ik év május havában a „Wiener Fortbildungsverein” pendítette meg, amikor ugyanis körlevéllel szólította fel az ország összes szaktársait, hogy az alakítandó osztrák könyvnyomdász-szövetséghez csatlakozzanak és az első könyvnyomdász-gyűlésre küldöttet válasszanak. A Wigand nyomdabeli szaktársak meghívására tartott 1868-ik évi június hó 6-án a pozsonyi könyvnyomdászok által az első gyűlés, melyben a szövetséghez való csatlakozás és az utas-segélyező-pénztár életbe léptetése határozott el. A második gyűlés június 13-án azon tanácskozott, hogy a bécsi segélyező-pénztárhoz való csatlakozás lehetséges volna-e, mely kérdés azonban tekintettel kivitelének sikertelenségére azon indítvány által, hogy Pozsonyban önálló betegsegélyező- és utassegélyező-pénztár alapíttassék, háttérbe szorított és ez utóbbi indítvány határozattá emeltetett.

A további gyűléseken, különféle más dolgok elintézése mellett, az alapszabályok is tanácskozás tárgyává tettek és elfogadtattak; ugyanezen év szeptember 13-án az alapszabályok a főnököknek azon kéressel lettek átnyújtva, hogy azokat aláírják és alapítási járulék jegyzése által a pénztárt életbe hívni segítsék. A főnökök törekvéseinket elismerték szó nélkül és mindegyik 25 frtot a beteg- 10 frtot pedig az utassegélyező-pénztár javára jegyzett alapítási járulékul.

1868-ik évi szeptember 30-án nyújtattak be az alapszabályok ministeri jóváhagyás végett a városi tanácsnál. Pestről csak ugyanazon év november hó 14-én érkeztek vissza, azon ministeri megjegyzéssel, hogy az alapszabályokon egyes módosítások eszközöndők, melyeknek foganatosítása után az alakuló közgyűlés tartandó meg és a módosított alapszabályok a jegyzőkönyvi kivonattal – magyar nyelven – 3 példányban a ministeriumhoz újra felterjesztendők. Az alapszabályoknak magyar nyelvre való fordítását teljesen díjtalanul ifjabb Ejury ügyvéd úr eszközölte.

Ezen alakuló közgyűlésen lett az ideiglenes választmány, mely Eichleiter, Squarenina, Popius és Kulitzka szaktársakból állott, véglegesítve. Mayer főnök úr egyleti pénzkezelőnek, Angermayer úr pedig utassegély-pénztár igazolvány-kiállítóknak választva.

Az erre következő gyűlésen egy új árszabály megállapítására 6 tagú bizottság választott azon megbízással, hogy viszonyainknak megfelelő árszabályt dolgozzon ki. Ezen árszabály a gyűlés által lényegtelen módosításokkal elfogadtatott és a főnököknek memorandum kíséretében küldöttségileg átadatott.

Mayer főnök úr mindjárt elismerte, Schreiber úr pedig elvileg elfogadta és egyúttal azon sajnálkozását fejezte ki, hogy ezen ügyben a pozsonyi három főnök közt egyetértés elérhető nem volt. Az árszabály egyedül csak a Wigand-féle nyomdában talált ellentállásra, de itt is a szaktársak szolidaritása folytán a főpontokban elfogadtatott.

Bár egy teljesen egyenlő árszabály a három nyomdában keresztülvihető nem volt, a mozgalom eredményeként mégis egy 20% béremelésnek békés úton való elérése jegyezhető fel.

Mint minden egyesületben, a hol vita és eszmecsere folyik, nézeteltérések keletkeznek, melyek szüleménye egy ellenpárt, úgy egyesületünkben is keletkezett idővel ilyen, mely a legszélső balhoz vallotta magát, mivel azonban ezen ellenzéknek különösen fontos ügyek az ellentállásra okot nem szolgáltatottak, másképp pedig szilárd alapja sem volt, folytonos trécselésben tönkre ment.

Értekezés és vita után elhatározottat rendes havi gyűlések tartása, melyek kötő ereje egy kidolgozandó ügyrend leend, mindaddig, míg a hasonnemű szervezetek egyesülésének eszméje az egész országban meg nem valósul. Heti 5 krajcáros külön járulék kivetése határozottat el, melyből többféle kiadások, főképp az agitáció segélyezése, szaklapok előfizetése stb. volnának fedezendő. Ezen határozat által az egyesület úgyszólván egy önképző-egyesület jellegét vette föl,

miután majdnem ugyanazon célt követte és mai napig is hűen az előirt ügyrendhez ragaszkodott.

Időközben a főnökök száma is nagyobbodott Pozsonyban Angermayer Károly úrral, ki a Schreiber-féle üzletbe mint társ lépett s ezen alkalomból 35 frtot adományozott a pénztárnak.

A mult év junius havában tartott könyvnyomdász-gyűlésre ismét egy képviselő küldetett az egylet költségén.

Továbbá egy, nem épen művészetünk szabályai szerint kitanult nyomó lett határozat folytán szaktársaink közé fölvéve.

Ugyanezen időben a Mayer-féle nyomdában árszabály-differenciák keletkeztek, melyek azonban a segédek javára dültek el és csak két szaktárs kollegiálatlan magaviselete adott alkalmat közbenjárásra, minek eredménye sokaknak üdvös leckéül szolgálhatott.

A vasárnapi munkaszünetre is került sor, mely egy memorandum alakjában szellőztetett a főnökökkel szemben; az eredmény szintén kedvező volt szaktársainkra nézve.

Az egyesülési (Coalition) jog engedélyezése tárgyában kérvény intéztetett a képviselőházhoz és annak átnyújtására Jókai Mór képviselő kéretett fel.

Összesen 19 gyűlés tartatott az egyesület fennállása óta.

Az egyleti levelezésből fölemlíthető: a „Brünner Fortbildungs-Verein”-nel az általa kidolgozott tanonc-szabályzathoz beleegyezésünket tudattuk. Továbbá a szövetségi bizottságtól átküldött statisztikai lapok kitöltettek és elküldettek. Ezeken kívül Bécsbe két távirat menesztetett: az egyik a könyvnyomdász-gyűléshez, a másik pedig az újságszedők által a vasárnapi munkaszünet tárgyában tartott gyűlés alkalmával.

A beérkezett levelezésből felemlíthetők: a „Brünner Fortbildungs-Verein” buzdítása az árszabálymozgalom alkalmával; a „Wiener Fortbildungs-Verein” meghívója a könyvnyomdász-gyűlésre; továbbá a „Gutenberg” bécsi dalegylet meghívója; Pestről megkeresés, egy kérvénynek a képviselőházhoz való fogalmazása végett, benyújtva Hackenschmidt, Sauter és Trilofszky szaktársaktól.

Egyletünknek a főnökökön kívül még egy tiszteletbeli tagja van Csillag úr személyében, ki egy főkönyvet ajándékozott és azonkívül 1 forintnyi havi járulék fizetésére kötelezte magát.

A különfélék pénztárából a mai napig egy nem épen jelentéktelen összeg adatott ki; ezen kiadások közt szerepelnek: a megrendszabályozott Heidenreich gépmesternek Teschenben 3 frt; a pesti szaktársaknak 30 frt; az átutazott, szűkölködő és öreg Feigl nyomónak, ki egy pozsonyi nyomdában tanult, 2 frt.

Fölemlítendőnek tartom még, hogy pénztárainkat ezen első egyleti évben kedvezőbb állapotban nem találhatjuk, mint azok valóban vannak; a kiadások az utassegélyző-pénztárnál csekélyek voltak, a betegsegélyző-pénztár kiadási rovata pedig mutatja, hogy a pozsonyi szaktársak a halálózásra nem is gondolnak.

Ezen kedvező eredmény következtében egy alapítási ünnepély rendezése határoztatott el, mely minden várakozásunkat fölülmulva, oly nagyszerűen és szépen sikerült, hogy bizonyosnak vehető egyletünknek a legelterjedtebb körökben való elismerése alkotásáért. Az ünnepélyrendezés magas költségei a tréfás-sorsjáték és adományok által találtak fedezést. Üdvözlő táviratokat küldöttek a brünni, bécsi és pécsi szaktársak.

* * *

Remélem, hogy a mondottakkal a szaktársaknak egyletünk első évi tevékenységéről tiszta képet nyújtottam.

Minden egyes szaktárs lelkiismeretbeli dolognak tartsa, hogy az egyletet ne csak anyagilag, de erkölcsileg is támogassa, mert csak ezen az úton lehetséges minden komoly kérdésben egyetértőleg eljárni.

Mindnyájunk anyagi jóléte és baja csak az egyletben találhat védelemre.

„Egyesült erővel előre!” – ez legyen jelszavunk.

Isten áldja és oltalmazza művészetünket!

Ezen jelentés helyesléssel tudomásul vétetett, mire a pénztári jelentés következett, melyből kitűnik, hogy a betegsegélyző-pénztár 331 frt 69 kr készpénzzel, az utassegélyző-pénztár pedig 154 frttal rendelkezik, s így az egylet vagyona 486 frt és 14 kr. A különfélék pénztára, miután nagyon is igénybe vétetett, 10 frt hiányt mutat.

Langenthal szaktárs indítványára elhatározatott, hogy azon átutazó betűöntők, kik egy segélyző-pénztár tagjai, viatikumot kapjanak. Az utassegély 6 héten alul 60 krról 80 krra, 6 héten felül pedig 1 frtra emeltetett, szükség esetén azonban 1 frt 50 kr. is fizethető.

Erre Eichleiter elnök köszönetet mond a választmány nevében az eddigi bizalomért. A választás a következő eredménnyel végződött: elnök: Eichleiter; pénztáros: Squarenina; jegyző: Griesz József; választmányi tagok; Popius és Zimmermann. Pénztárkezelőnek szavazategyeséggel újra Mayer főnök választatott meg és utassegély-pénztár igazolvány-kiállítónak Zimmermann neveztetett ki.

Ez volna röviden vázolva az első közgyűlés lefolyása, melyet joggal tárgyaltunk itt oly bőven, mint tükrét a jelennek és jövőnek.

Az egylet virágzott, a pénztár gyarapodott, mivel csak gyéren lett igénybe véve és nemsokára 500 forintra emelkedett.

De a tagok öröme nem igen sokáig maradhatott zavartalan szervezetük felvirágzásán – mert egy szép napon a pénztárkezelő eltűnt és vele együtt az egylet pénze is.

Általános rémület keletkezett a tagok között és a választmányt azzal vádolták, hogy a pénzkezelő választásában nem volt eléggé óvatos, mire a választmány azzal felelt, hogy Mayer az összes tagok által a közgyűlésen választatott s így mindegyik bizalmát birta. Lépéseket tettek az elsikkasztott pénz megkerítésére, de mind hiába; Mayert és a pénztárt nem látták többé. A szaklapokban üldözték a sikkasztót, hogy talán így kényszerítsék az elsikkasztott pénz visszaadására, de ennek sem volt eredménye. Habár Mayer tartózkodási helyét biztosan tudták – Bécsben volt – bírói feljelentésétől mégis elálltak Gottl, az akkori polgármester kérésére, kinek fia Mayer veje volt, annál is inkább, mert Gottl megígérte, hogy az egyletet pénzének visszanyerésében támogatni fogja és azonkívül befolyása által segélyekhez is juttatja. Tényleg kapott az egylet a városi tanács befolyása által a Schreiber-féle alapból 100 frtot. 1870-ik évi szeptember 3-án rendezett az egylet nagy kerti ünnepélyt a „Pálffy-kert”-ben, mely ünnepélyhez a város fuvarokat és még többfélét ingyen adott. Szép tiszta nyereség éretett el, mellyel a kár némileg megtérült.

Az 1871-ik évi január 23-ikán tartott közgyűlésen ez ügy miatt még hatalmas vihar támadt és új választmány választatott a következő szaktársakból: Zech, elnök; Frankel pénztáros és Hackenschmidt jegyző, Wigand F. K. könyvnyomdatulajdonos pedig pénztárkezelőnek kéretett. Ezen gyűlésben indítványoztatott az alapszabályok átvizsgálása és megváltoztatása is. Eichleiter szaktárs föl is olvasott mindjárt egy alapszabálytervezetet, mely az akkori pesti

alapszabályok szövegét megközelítette. Elolvasás után egy bizottság választott Zech, Frankel és Eichleiter szaktársakból. Ezen bizottság feladata volt, az alapszabályokat egész terjedelmükben átvizsgálni és azután azokat egy rendkívüli közgyűlés elé terjeszteni.

Sajnos, az előbb felsoroltak az utolsó jegyzőkönyvi feljegyzések, melyek a „Pozsonyi könyvnyomdászok segélyező-egylete”-ről reánk maradtak, ezért biztosan nem mondhatjuk, hogy mikor módosították az alapszabályok. De az áll: elődeink nyugalmat nem ismertek, fáradhatatlanul építették ki az egyletet.

Így látjuk 1872-ik évben a „Typographenbund” könyvnyomdász-dalegylet alapítását, mely az akkori időben az előretörékvés és szaktársi érzelem fejlesztéséhez nagyban hozzájárult.

Északnyugat-magyarországi Könyvnyomdászok, Betűöntők és Könyvomók Egylete

Magába foglalja: Pozsony, Nyitra, Turóc, Trencsén, Moson,
Sopron, Veszprém és Vas vármegyéket.

Ezen egylet csak ideiglenes volt, mivel alapszabályai nem engedélyeztettek. Az előttünk fekvő terjedelmes alapszabályokból kitűnik, hogy az egyletnek egy segélyző és egy önképző-osztályból kellett volna állnia.

A segélyző osztály a következő cél elérésére volt hivatva:

1. Betegek segélyezése, valamint temetkezési segély nyújtása;
2. rokkantak segélyezése és az öreg tagok nyugdíjazása;
3. az elhalt tagok özvegyeinek segélyezése;
4. az elhalt tagok árváinak segélyezése;
5. átutazók útipénzzel való segélyezése.

Az önképző-osztály feladata volt:

1. A tagok szellemi és technikai kiképzésének emelése;
2. a főnökök és segédek közt közös megegyezés folytán létrejött árszabály és munkaidő betartásának ellenőrzése, továbbá szükség esetén azoknak békés tárgyalások által való felülvizsgálása;
3. munkanélküli tagok segélyezése.

A fent elősorolt célok elérésére a következő eszközök szolgáltak:

1. A tagok heti járulékai, valamint beiratási díjai;
2. a főnökök heti járuléka a segélyző pénztárhoz;
3. rendezendő ünnepélyek netáni jövedelmei;
4. véletlen bevételekből, mint: adományok, végrendeletek stb;
5. technikai és tudományos előadások, politikai és vallási témák kizárásával;
6. nyelvtani stb. tanfolyamok;
7. az egyleti könyvtár és olvasóköri használhatása;
8. díjtalan munkaközvetítés;
9. békéltető bíróságok választása.

Az 5-ik §-ban a tagok járuléka 45 krajcárral van meghatározva, mely összeg következőkép osztatott el: a betegsegélyző-, rokkant-, özvegy- és utassegélyző-pénztárnak 25 kr jutott, az önképző-osztály pénztárának pedig 20 kr. Azon főnökök, kik tiszteletbeli tagságra igényt tartottak, minden egyes segéd után 6 krajcárnyi heti járulékot fizettek.

Beiratási díjként azok, kik munkába lépésük után 6 héten belül iratkoztak be, 1 frtot; azok, kik későbbben jelentkeztek, 10 frtot fizettek. A beiratási díj fizetése alól fel voltak mentve azon ideutazott szaktársak, kik már egy hasoncélú egylet tagjai voltak és azok, kik olyan helyről

jöttek, hol ilyen egyesület nem létezett, de azelőtt már egyesületi tagok voltak, azon esetben, ha ezt kellően igazolhatták. Minden egyes tagnak egy szaklap ingyen járt.

A segélyezések voltak: betegsegély hetenkint 6 frt 52 héten át. Elhalálozás esetén 30 frtnyi temetkezési járulék. Rokkantségére már 5 évi befizetés után jogosult volt a tag. Nyugdíjra minden 65 éven felüli tag tarthatott volna igényt, tekintet nélkül munkaképességére. Ezen segély heti 3 frtban állapított meg. Az özvegysegély szintén 5 évi tagság után lett volna fizetendő 100 frttal. Az árvák segélyezésére való jogosultság is csak 5 évi tagságot tételezett föl és minden árvának hónaponként 2 frt járt betöltött 14-ik életévéig. Az utóbbi három segély azon esetben is fizetendő lett volna, ha a tag 5 évi járulék után hadkötelességének teljesítése közben vált volna rokkanttá, vagy elhalálozott volna. Utassegély-pénzként 6 heti utazási tartam alatt 1 frt, 6 héten felülinél 1 frt 50 kr lett fizetve. A munkanélküliek segélyezése az önképző-osztályból volt tervezve és pedig a nőtlenek 4 frttal, a házások 6 frttal 5 héten át. Ezen segély élvezésére 6 havi tagság jogosított.

Ezen alapszabályok kidolgozásánál akkori szaktársainkat valóban nagy humánus érzet hatotta át. Igéretük igen merész, mert dacára annak, hogy az alapszabályokban a járulékok felemeléséről valamint a segélyezések leszállításáról gondoskodva volt, mégis kérdéses, hogy az egyesület mindezen ígéreteket teljesíthette volna-e.

Az alapszabályok értelmében ezen egyesületnek minden hasoncélú egyesülettel a kölcsönösséget kellett volna ápolnia.

1874-ben az alapszabályokat jóváhagyás végett a magas ministeriumhoz terjesztették föl; a heti járulékokat azonban ideiglenesen úgy helyben, mint az egyesületi kerület minden előhelyén beszédették.

Eleven egyesületi élet uralkodott északnyugati Magyarországon, mely megteremtette volna a jó gyümölcsöt. Hogy pedig ezen gyümölcs nem érett meg, nem azon férfiak oka, kik a szervezkedés élén állottak, hanem egyes-egyedül az akkori ministerium, mely rövidlátása által az egyesületben államellenes szövetkezést látott, mivel ez a segélyezéseken kívül tagjainak szellemi képzésével és fölvilágosításával is foglalkozott és ezenkívül rendezett munkaviszonyok alkotásán is fáradozott. Mindez pedig elég okot szolgáltatott arra, hogy a kormány az alapszabályok jóváhagyását megtagadja. Így történt akkor is. Az alapszabályok évekig heverték a ministeriumban és várták helybenhagyásukat, míg végre az 1877-ik évben leérkeztek, de nem engedélyezve, hanem azon végzéssel, hogy a már beszédett járulékok visszafizetendők. Gondolható, hogy mily óriási munkát okozott ezen végzés keresztülvitele, miután már majdnem három évig történtek a befizetések.

De ez sem riasztotta vissza az alapítók buzgalmát, újra hozzá fogtak az alapszabályok kidolgozásához, melyeket a ministeriumhoz terjesztettek föl engedélyezés végett; ezek voltak jelenlegi egyesületünk első alapszabályai.

Mielőtt azonban mai egyesületünk történetére áttérünk, megnevezzük azon elnököket, kik az első egyesület alapítása óta egészen ezen fejezetig mint olyanok működtek; ezek pedig: Eichleiter Ferdinand (1873 óta pénztáros); Zech János; Henkel Henrik; Popius Márton és Herzog János.

A Pozsonyi Könyvnyomdászok és Betűöntők Egylete

Az előbbi fejezetben új alapszabályok kidolgozásáról és a ministeriumhoz jóváhagyás végett való fölterjesztéséről volt szó; de akkor nemcsak új alapszabályokat alkottak hanem az egész egyletet újjá szervezték, mi az előttünk fekvő eredeti alapszabályokból kitűnik.

Az új egylet a „Pozsonyi könyvnyomdászok és betűöntők egylete” címét viseli és székhelye Pozsony. Az egylet 4 osztályból áll és pedig:

1. a betegsegélyző- és temetkezési járulékok osztályából;
2. rokkantak, özvegyek és árvák segélyezési osztályából;
3. munkanélküliek és átutazók segélyezési osztályából és
4. önképző-osztályból.

Miután a terjedelmes alapszabályok lenyomtatását ezen iratnak korlátolt tere nem engedi, csak röviden a fontos adatok közlésére szorítkozunk.

Az egylet kitűzött céljainak elérésére a következő eszközök szolgáltak:

1. a tagok heti járulécai valamint a beiratási díjak;
2. a főnökök heti járulécai a rokkantpénztárhoz;
3. rendezendő ünnepélyek netáni tiszta jövedelmei;
4. véletlen bevételek, mint adományok, végrendeletek stb.;
5. tudományos, technikai és socialis előadások – politikai és vallási kérdések mellőzésével;
6. nyelvtani stb. tanítás;
7. az egyleti könyvtár és olvasóköri használása.

Az alapszabályok 3-ik §-ában ki van mondva a kölcsönösség az összes hasonnemű könyvnyomdász-egyletekkel.

Az egylet rendes és tiszteletbeli tagokból áll. Tekintettel azon körülményre, hogy a kisebb városokban dolgozó szaktársak csekély számuk miatt önálló egyletet alakítani nem birnak, a Pozsony, Turóc, Sopron, Moson, Nyitra és Trencsén vármegyékben dolgozó szaktársak szintén a pozsonyi egyletbe léphetnek.

Minden rendes tag hetenkint járulékot fizet, mely az egylet alapításakor 40 krajcárban állapított meg; ebből a betegsegélyző- és temetkezési pénztárnak 10 kr, a rokkantak, özvegyek és árvák pénztárának 10 kr, a munkanélküliek és átutazók-pénztárának 10 kr és végre az önképző-osztály pénztárának szintén 10 kr jutott. A pénztárak külön alappal birnak és külön-külön kezeltetnek. Minden tiszteletbeli tag rendes heti járulék fejében 60 krt fizet. A közgyűlés hatalmában áll azonban a járulékokat felemelni vagy leszállítani.

Az egyletbe lépők, ha munkába lépésük első 2 hete alatt jelentkeznek felvételre, 3 frt, később jelentkezők 10 frt beiratási díjat fizetnek.

A 6 frt 30 krt tevő betegsegély (naponként 90 kr) már 6 heti szakadatlan járulékteljesítés után 52 héten át fizettetik. A temetkezési segély 50 frttal állapított meg.

A rokkantsegély 10 évi járulékteljesítés után hetenkint 3 frttal szolgáltatott ki. Az özvegysegély folyósítása szintén csak 10 évi tagság után egyszersmindenkorra 50 frttal történt.

Az árvasegély ugyancsak 10 évi tagság után folyósíttatik gyermek- és hónaponként 4 frttal a betöltött 14-ik életévig. Árvasegélyre mostohagyermek is tarthatnak igényt. Ha egy árva nyilvános költségen ápoltatik, akkor e viszony tartama alatt segélyre igényt nem támaszthat; bevégezett 14-ik életéve után azonban az árva javára az anyának vagy gyámnak 50 frt szolgál-tatik ki.

Három havi járulékteljesítés után minden tag munkanélküli segélyre tarthat igényt, ha nem önhibája folytán avagy önként lett munkanélkülivé. A segély magassága hetenként 4 frt, tar-tama pedig 5 hét. Ha egy tag, aki munkanélküli segélyre valóban igényt tarthat, munkanélkü-liségének első hetében elutazik, akkor 10 frtot, a második hétben 8 frtot, a harmadik hétben pedig 6 frtot kap a munkanélküli segélyen kívül mint utazási segélyt.

Minden Pozsonyba jövő szaktárs, aki egy olyan egyesület tagja, a mely tagjait hasonló jótéte-ményben részesíti, utazási segélyre tarthat igényt. A segély magassága 6 heti utazási tartam alatt 80 krajcár, 6 héttől 3 hónapig 1 frt, 3–6 hónapig 1 frt 20 kr és hat hónapon felül 1 frt 60 krajcár.

Az önképző-osztállyal ezen alapszabályokban nagyon mostohán bántak, tevékenysége csak az ezen fejezet bevezetésében említett 5., 6. és 7. pont céljaira szorítkozott. Bizottságoknak és békebiróságnak, valamint a közösen megállapított árszabály ellenőrzésének már nyomát sem találjuk.

Ezen alapszabály, miután jóformán csak a segélyező-osztályokkal foglalkozott, aránylag rövid idő alatt nyert ministeriumi jóváhagyást s így már 1877-ik évi október havában lehetséges volt az alakuló közgyűlést megtartani. Sajnos, hogy ezen fontos gyűlésről az egyesületi irattárban írásbeli följegyzések teljesen hiányoznak.

A következő gyűlés, melyről már jegyzőkönyvet találunk, 1877-ik évi november hó 29-én tartatott. Az elnöki tisztséget Herzog János szaktárs töltötte be. Miután ezen gyűlés nagy fontossággal bír, bővebben is tárgyaljuk.

Elnök a gyűlés megnyitása után jelenti, hogy a szűkebb választmányba Glasl és Maudry szaktársak választattak, továbbá, hogy dr. Celler úr az egyesületi orvos állását elfogadta. Prohaszka elnökhelyettes, mint az önképző-osztály vezetője, különféle levelezésekről számol be, melyek a szakolczai, soproni és nyitrai kerületekből érkeztek. Ezen levelezések valószí-nűleg az egyesület javára folyt agitációról szólnak, mert elnök indítványozza, hogy a gyűlés a kerületeknek ezen tevékenységét az ülésekből való felemelkedés által tisztelje meg. Miután még Eichleiter pénztárnok különféle, az egyesület részére beszerzett nyomtatványokról tesz jelentést, a gyűlés a napirend második pontjára: „A választmány indítványa a munkanél-küliekre vonatkozó határozatok megváltoztatását illetőleg” tér.

Az akkori német jegyzőkönyv magyar fordítása a következő:

Eichleiter úr a választmány nevében jelentést tesz és egyszersmind sajnálatának ad kifejezést, hogy a viszonyok kedvezőtlenége következtében a választmány kényszerítve van már az egyesület fennállásának első heteiben alapszabály-módosításokat a tagoknak ajánlani. A munka-nélkülieknek majdnem naponkénti szaporodása folytán a pénztár nem képes a követelmények-nek megfelelni és számokkal bizonyítja, hogy a pénztár tovább ezen terhet nem viselheti és már a hét folyamán kényszerítve lesz fizetéseképtelenségét nyilvánítani. Miután a választmány érdemleges tárgyalás után más eredményhez nem jutott, minthogy a segélyezéseknek és ezek időtartamának leszállítását ajánlani, az egyedüli mentséget – bár sajnos, szomorú azokra néz-ve kiket érdekel – abban látja, hogy: „egyelőre szállíttassék le a segély 4 forintról 2 forintra, épúgy a segélyezési idő tartama is 12 hétről 8 hétre évente; új belépőknek 3 hónap helyett egy egész évig kell egyesületi tagoknak lenni és csak azok tarthatnak segélyre igényt, kik fölmondás folytán léptek ki és önkéntelen kilépésüket bizonyítvánnyal igazolhatják, míg munkameg-

szakítás esetén a segély egyáltalán ki nem szolgáltatandó”. A választmánynak ezen határozata visszaható érvénnyel birt volna, úgy hogy azok, kik fölmondás és bizonyítvány nélkül bocsájtattak el, úgyszintén azok, kik az egyletnek egy teljes évig nem voltak tagjai, segélyre igényt nem tarthattak.

Hosszabb vita után, amelyen Dirmeier, Kondosky, Griesz és Herzog urak vettek részt, elhatározott az alapszabályoknak szakaszonkénti elolvasása, mire a következő módosítások fogantatottak: A 30. §-nál: Segélyre igénnyel bírnak: a) a pozsonyi egyletbe stb. azon belépők (kitanultak), kik legalább 1 évig az egylet tagjai, valamint azok, kik már ily egyletnek tagjai voltak; b) kik már 14 nap (8 helyett) óta munkanélküliek és ezt bizonyítvánnyal is igazolhatják A 32. §-nál: A segély magassága 2 forint (4 helyett) hetenkint stb. – A 33. §-nál: A segélyezés a második munkanélküli hét befejezése után veszi kezdetét és 4 (5 helyett) hétig tart, azonban 8 héten túl (12 helyett) egy naptári évben nem terjedhet. – A 36. §-nál: Ha egy tag az első 3 héten belül elutazik 8 (10 helyett), a negyedik hétben 6 (8 helyett), az 5-ik hétben 4 (6 helyett) frtot kap utazási segély fejében

Miután ezen módosítások a gyűlés által elfogadtattak, Eichleiter pénztáros a kiadások szétosztásáról a különféle pénztárakra számol be és indítványozza továbbá, hogy a régi egylettől még künn lévő tagsági járulékok a munkanélküliek pénztára javára fordíttassanak, mi egyhangúlag elfogadtatott.

* * *

Az egylet egynehány hétig állott fenn és máris az alapszabályokat módosítani kellett, mert a járulékok a kiadások fedezésére nem voltak elegendők. Kedvezőtlen viszonyokról beszélnek, miért is igyekeztek a várakozási idő meghosszabbítása és a segély megrövidítése és leszállítása által az egyensúlyt helyreállítani. Mi el is éretett, mert az 1878-ik évi március hó 18-án tartott gyűlésen pénztáros a munkanélküli pénztár állásáról már kedvezőbb jelentést tesz és megemlíti, hogy az egylet fennállása óta 48 idegen szaktárs kapott útisegélyt. A taglétszám 85-re emelkedett; a buzgó nyitrai szaktársak az egylet alapítása óta 300 frtot juttattak a pénztáraknak.

A Pesten tartandó könyvnyomdász-gyűlésről Griesz szaktárs referál és a könyvnyomdászati szakkiállítás ügyében egy átiratot olvas fel, egyszersmind jelenti, hogy a nyitrai és szombat-helyi kerületek külön indítványokat terjesztenek a könyvnyomdász-gyűlés elé és azt ajánlja, hogy a kétszeres munka elkerülése miatt a könyvnyomdász-gyűlést rendező bizottság indítványai és napirendje várandók be és csak ezek beérkezte után hozassák határozat.

Dirmeier szaktárs indítványozza, hogy, miután a munkanélküli pénztár kedvező állása azt megengedi, a segély 2 frtról 3 forintra emeltessék. Ezen indítvány a választmányhoz utasított. Prohaszka elnökhelyettesi tisztjéről lemond és egy legközelebbi ülésen helyébe Möser Ede szaktárs választatott.

1878-ik évi május hó 11-én fontos gyűlés tartott, melyen a nyitrai kerületet Bóna szaktárs képviselte.

Pénztáros jelenti, hogy a tagok száma 90-re emelkedett és hogy Kismartonban 2 és Felső-Eőrbén 1 tag lépett az egyletbe. A pénztári jelentés a következő adatokat szolgálja: 1877. nov. hó 11-étől² 1878. március hó 31-éig befolytak: a betegsegélyző-pénztárba 1542 forint 29 krajcár; a munkanélküli pénztárba 597 forint 56 krajcár; a rokkantak, özvegyek és árvák pénztárába 325 forint 17 krajcár; az önképző-osztály pénztárába pedig 248 forint 68 krajcár. Az összes bevételek, a már meglévő 1824 forint 69 krajcárnyi alap hozzászámításával, 2713

² Ennélfogva tehát 1877. november hó 11-ike veendő a jelenlegi egylet alapítási keltéül.

forint 70 krajcárt tettek. – Kiadások voltak: A betegsegélyző-pénztárnál 332 forint 49 krajcár (a segélyek a rendes járulékok ellenében 126 forint 74 kr hiányt mutatnak); a munkanélküli pénztárnál 99 forint 9 krajcár; a rokkantak, özvegyek és árvák pénztáránál 22 forint 88 krajcár és az önképző-osztály pénztáránál 204 forint 28 krajcár, összesen 664 forint és 12 krajcár. Ennélfogva 2049 forint 58 krajcár készpénz marad, mely összeg az egyes pénztárakra a következőképp oszlik meg: betegsegélyző-pénztár 1204 forint 42 krajcár; munkanélküli pénztár 498 forint 47 krajcár; rokkantak, özvegyek és árvák pénztára 302 forint 29 krajcár; önképző-osztály pénztára 44 forint 40 krajcár.

A nyitrai küldött által tett indítványok csupán a könyvnyomdász-gyűlést rendező bizottság utasításaival foglalkoztak s így sem Pozsonyra, sem más városra vagy egyesületre szervezkedési értékkel nem bírtak. Küldötteknek a könyvnyomdász-gyűlésre megválasztottak: a kerületekből Bóna, a központból pedig Griesz szaktársak.

A választmány indítványozza, hogy a betegsegélyző-pénztár javára az egyleti járulék 5 krajcárral felemeltessék, továbbá, hogy a temetkezési segély 50 frtról 40 frtra leszállíttassék és a várakozási idő 6 hétről 26 hétre meghosszabbíttassék. Rövid vita után ezen indítvány elfogadtatott és a magasabb egyleti járulék első befizetési napjául május 18-ika állapított meg. Az egyleti járulék tehát ezen gyűlésen 40 krajcárról 45 krajcára, egy későbbi gyűlésen pedig 45 krajcárról 50 krajcára emeltetett.

1878-ik évi június hó 22-ikén tartott gyűlésen a könyvnyomdász-gyűlés küldötteinek jelentése vétetett tudomásul; elhatározottat továbbá a „Typographenbund” dalegyletet felkérni, hogy közösen a segélyző-egylettel a rokkantak, özvegyek és árvák pénztára javára ünnepélyt rendezzenek. Ezen indítvány elfogadtatott. Ugyanazon év augusztus havában rendeztetett egy nagy ünnepély a Grassalkovich-palotában, jelenleg Frigyes kir. herceg ő Fenségének palotája. 1878-dik évben történt Bosznia megszállása és a rendezők ezen alkalmat használták fel, hogy a mozgósítottak hátramaradottainak segélyezése és a saját rokkantak, özvegyek és árvák pénztára javára rendezzék ezen ünnepélyt, mely valóban nagyszerűen sikerült. A tömeges látogatás és áldozatkészség, valamint a tagok munkakedve lehetségessé tették 1800 forint tiszta nyeresmény elérését. Oly tiszta nyeresmény, mely egy vidéki városra nézve, mint Pozsony, valóban bámulatot keltő. A nyeresmény következő módon osztatott fel: 900 frt Pozsony város akkori főkapitánya kezeihez adatott a mozgósítottak hátramaradottainak javára; 100 frtot kapott a „Typographenbund”-dalegylet; 800 frt pedig egyletünk rokkantak, özvegyek és árvák pénztárának jutott.

Ily meglehetősen kedvező viszonyok közt tartatott meg a közgyűlés 1879-dik évi március hó 1-én.

A pénztáros jelentése szerint a betegsegélyző-pénztárnak az egyleti év elején 1434 forint 96 krajcár készpénze volt, a betegsegélyezések 731 forint 70 krajcárt tettek, ebből Pozsonyra 300 frt 60 kr és Nagyszombatra 258 frt 30 kr esik; 120 frt temetkezési segély fizettetett és 90 frt 50 krnyi közös kiadásokkal terheltetett ezen pénztár, úgy, hogy a betegsegélyző-pénztár összes kiadása 947 forint 20 krajcár volt; a folyó bevételek csak 701 forint 73 krajcárt tettek, tehát a kiadásokkal szemben 245 forint 46 krajcárral visszamaradtak.

A rokkantak, özvegyek és árvák pénztára ezen lefolyt évben hatalmas lépéssel haladt előre. A pénztár 10 frt 70 krnyi összeggel lett a nyitrai szaktársak által alapítva és az év végén 1470 forint 52 krajcárnyi vagyonnal rendelkezett. Ezen pénztárba, mint említettük, a lefolyt évben a rendes 563 forint 63 krajcárnyi bevételeken kívül, a nagy ünnepély és a nyitrai szaktársak által rendezett táncfüzérke tiszta nyeresménye 820 frttal folyt, ezenkívül a nyitrai szaktársak még 96 frt 75 krajcárt gyűjtöttek, ezen összegekhez járul még 26 frt 49 kr takarékpénztári kamat és több különféle bevétel. 47 forint 75 krajcárnyi kiadás levonása után marad tehát a főt mondott összeg, mint tiszta vagyon az év végével.

A munkanélküli pénztár bevétele volt 664 forint 98 krajcár, kiadása pedig 405 forint 5 krajcár és pedig egyedül utassegélypénz 209 forint 50 krajcár, munkanélkülieknek 60 forint és elutazóknak 88 forint. Az év végén 259 forint 93 krajcár készpénz maradt. Az egylet összes vagyona 3219 forint 95 krajcár volt. Az első egyleti év pénzforgalma pedig 6019 frt 95 krt haladt meg. – A pénztári jelentés tudomásul vétele után a választmánynak újjáválasztásához fogtak. Az eredmény a következő volt: Elnök: Herzog; elnökhelyettes: Weppner; pénztáros: Eichleiter; önképző-osztály pénztárosa: Markl; választmányi tagok: Dirmeier, Raffel, Kondosky, Burghardt és Schreiner. Póttagok: Brég, Kindl és Schönwälder; ellenőrök: Benyács, Lang és Rajkovitsch.

Pénzkezelőnek Wigand F. K. úr választatott meg.

A munkanélküli segély 2 forintról ismét 3 forintra emeltetett.

Miután több kevésbbé érdekes tárgy elintéztetett, a „Pozsonyi könyvnyomdászok és betűöntők egylete”-nek ezen első évi közgyűlése azon közóhajjal záródott, hogy az egylet gyarapodjék és virágozzék, ez által a szükség idejében erős és biztos révül szolgálva fiataloknak mint öregeknek egyaránt.

A jegyzőkönyveket szándékosan használtuk fel itt oly körülményesen, hogy ez által egyletünk keletkezése és fejlődése szembetűnőbbé váljék. Az utolsó gyűlésen új férfiak lépnek a választmányba, akik néhány évvel később az egylet sorsát vezetni voltak hivatva és kikeről iratunkban még szó leszen.

Az 1879-iki egyleti évről lényeges jelentés nincsen. Az egylet csendesesen tovább fejlődött és csak az alapszabályok alapos revíziója vált szükségessé.

A közgyűlés 1880-ik évi március hó 6-ikán tartatott, melyen a pénztáros a következő jelentést terjeszti elő: Az összes vagyon 1879-ik évi december 31-én 4012 forint 28 krajcár volt, ebből a betegsegélyező-pénztárra 1400 forint 91 krajcár; a rokkantak, özvegyek és árvák pénztárára 1976 frt 16 kr és a munkanélküli pénztárra 635 forint 21 krajcár esett.

Az 1880-iki év szintén a békés fejlődésnek volt szentelve és az 1881-ik évi március hó 26-án tartott közgyűlésnek tett választmányi jelentésből idézzük szószerint, hogy: „ha már jelentősebb fejlődésről a lefolyt évben nem számolhatunk be, kárpótol ezért hiven teljesített kötelességünk tudata”. Elnök a tagok áldozatkészségét megköszönve, tudomásra adja, hogy az egyleti pénztárakban beállt kedvezőbb viszonyok a tagokra a magasabb illetékek következtében rótt terheket részben megint csökkenteni fogják, miután kilátás van – ha különös körülmények be nem következnek – a járulék tulajdonképeni magasságára a legrövidebb időben leszállítható lesz.

Az alapszabályok módosítása tárgyában jelenti, hogy azok rövid idő alatt jóváhagyás végett bemutatni fognak.

A pénztári jelentésből kitűnik, hogy az egyleti vagyon 4777 forint 75 krajcárra nőtt és hogy ebből a betegsegélyező pénztárra 1566 forint 9 krajcár, a rokkantak, özvegyek és árvák pénztárára 2491 forint 32 krajcár és a munkanélküli pénztárra 920 forint 34 krajcár esik. Betegsegélyként 721 forint 80 krajcár, temetkezési segélyként 50 forint fizettetett.

Az 1882-ik évben tartandó osztrák-magyar könyvnyomdász-gyűlés eszméje megpendítésénél azon óhaj fejeztetett ki, hogy a budapesti szaktársak – mindenkit megelőzve – egy magyar könyvnyomdász-gyűlés egybehívására határoztassanak.

A „Typographia” 1881-ik évi április hó 22-én megjelent számának német részében „Zum Buchdruckertag in Budapest” cím alatt olvassuk, hogy: „Pozsony és Temesvár városok szaktársai nemcsak örömmel és lelkesedéssel fogadták az eszmét, hanem tetterős pártolásukat is

megigérték.” Dacára ezen szép és dicsérő szavaknak cikkíró mégsem kerülhette el a „Typographia” egyik előbbi számában, hogy a pozsonyiakon egyet ne üssön. Az 1881-ik évi április hó 8-ikán kiadott számban olvashatjuk a következőt:

„Mit szólunk pozsonyi érdemes collegáinkról, kikről általánosan tudva van, hogy bizony sokkal inkább gravitálnak Bécs, mint Budapest, illetőleg Magyarország felé. Pedig hát ez alig hihető, mert hisz uramfia nálunk itthon mégis csak szabadabb egy kissé a levegő, mint odaát Ausztriában, arról pedig meg lehetnek győződve, hogy haladás, előtörekvés dolgában Budapest cseppet sem áll hátrább, mint Bécs. Pozsony volna legelső sorban hivatva, kedvezőleg nyilatkozni a magyarországi nyomdászgyűlés eszméjét illetőleg, mert vidéki egyleteink között legnagyobb s így legtöbb fiókegyletei vannak; legelső sorban volna hivatva nyilatkozni már csak azért is, mert Pozsony joviális nyomdászai igen szeretnek hizelegni maguknak azzal, hogy mindig elől jártak a jó példával. Figyelmeztetjük őket, hogy ne legyenek önmagukhoz következetlenek.”³

Amint eddig láttuk, a pozsonyi szaktársak semmi esetre sem szorultak a budapestiek ezen csiklandozására, mert már március hó 26-án kimondotta a közgyűlés a magyar könyvnyomdászgyűlés megtartását. Griesz szaktárs, az önképző-osztály pénztárosa, a fent említett cikke a következő viszonzást tette közzé a „Typographia” április 22-iki számának német részében, a melyből a következőket emeljük ki:

„...Azon szemrehányás, mely szerint mi Béccsel rokonszenvezünk, teljesen alapos, de ezen szemrehányás szeretett és nagyrabecsült fővárosi szaktársaink által valószínűleg tévesen értelmeztetett; Béccsel rokonszenvezünk, mert rokonszenvünket minden oly egyesület felé fordítjuk, tekintet nélkül nemzetiségére és társadalmi állására, mely felebaráti célokat követ. Mi nem azért rokonszenvezünk Béccsel, mert a bécsiek „osztrákok”, nem azért rokonszenvezünk Németországgal, mert ottani szaktársaink „németek”, hanem mi rokonszenvezünk minden kulturnéppel, mely saját érdekeit előmozdítani és megbecsülni tudja.”

A „Typographia” egy későbbi számában Herzog elnök a könyvnyomdász-gyűlés tárgyalási nyelvét tette szóvá és indítványozta, hogy minden küldöttnek legyen megengedve kíváncsian kifejezésére az előadási nyelvet szabadon választani; a mondottak azután esetleg magyar nyelvre is lefordíthatók.

Május hó 7-ikén rendkívüli közgyűlés tartatott, mely az alapszabály-módosításokkal foglalkozott. Terjedelmességüknél fogva lehetetlen az alapszabályokat ezen a helyen tárgyalni, megjegyezzük azonban, hogy csak az alapszabályok általános pontjaira vonatkoztak s így a segélyezési határozatokat nem érintették.

1881-ik évi augusztus hó 20. és 22-én tartatott a II-dik magyar könyvnyomdász-gyűlés, melyen a pozsonyi egylet Herzog és Griesz szaktársak által volt képviselve.

Az 1881-ik évi október hó 17-én lefolyt közgyűlésen Eichleiter pénztáros a nyitrai szaktársak által történt zaklatásokról tesz jelentést és fölkéri a szaktársakat, gondolnák meg, hogy az egyletet nem fizetett tisztviselők vezetik, hanem néhány szaktárs fordítja amúgy is kevés szabad idejét az egylet javára.

Ezen viszonyok közt járt le az 1881-iki év. A rendes közgyűlés március hóban tartatott meg. A lefolyt évi választmányi jelentés többek közt azt mondja: „Az egyleti szervezetekre nézve mélyreható jelentőséggel bírt a II-ik könyvnyomdászgyűlés, a melyen egyletünket Herzog János és Griesz József szaktársak képviselték, és mely gyűlésen egy normatív-alapszabály

³ Azon szemrehányás, hogy a pozsonyi szaktársak Ausztriával rokonszenveznek, különben nem új, mert az már az 1878-iki évben tartott „küldöttek”-gyűlésén lett Henkel pozsonyi küldöttnek Budapest képviselője által szemére lobbantva.

kidolgozása is került tárgyalásra, mely indítvány küldötteink által melegen ajánlva, határozattá is emeltetett. Ezen alkalommal a már szépen előrehaladott alapszabály-tanácskozások megszakították azon óhaj kifejezése mellett, hogy a budapesti szaktársak ezen bár fáradságos munkát mielőbb elvégeznék, mivel megbecsülhetetlen értékkel bír.”

A pénztáros jelentése igen kielégítő, mivel az összes pénztárak szép eredménnyel záródtak. Az egylet összvagyon 5896 forint 74 krajcár volt. A rokkantak, özvegyek és árvák alapja 3069 forint 35 krajcárt mutat. A tagok száma pedig ezen évben a 11 tiszteletbeli tagon kívül 105 rendes tagra emelkedett.

Az 1882-ik egyleti évből sajna nagyon kevés adatok állanak rendelkezésünkre, miért is csak az 1883-ik évi március hó 31-én tartott közgyűlést ismertetjük.

Elnök Herzog János ezen évben hagyta el Pozsonyt, helyébe Dirmeier Ferdinand választatott, ki ezen gyűlésen elnökölt. Eichleiter pénztáros a pénztári jelentést hozza a tagok tudomására, mely szerint az egylet összes vagyona december hó végén 7079 forint 38 krajcár volt; ebből a betegsegélyző pénztárra 2464 forint 86 krajcár; a rokkantak, özvegyek és árvák pénztárára 3736 forint 97 krajcár és a munkanélküli pénztárra 877 forint 55 krajcár esik. A pénztárnoki jelentés szerint a lefolyt év az egylet fennállása óta a legkedvezőbb volt. Ezen gyűlésen indítványoztatott, hogy az egyleti járulék 45 krajcárról 40 krajcárra leszállíttassék, mely indítvány egyhangúlag lett elfogadva. Az egyleti vezetőség választása a következő eredményt mutatja: Dirmeier Ferdinand, elnök; Möser Ede, elnökhelyettes; Eichleiter Ferdinand, főpénztáros; Griesz József, önképző-osztály pénztárosa; választmányi tagok: Kondosky, Kalteis, Biron, Dirmeier Károly és Löwy; póttag: Nitsche Emanuel; pénzkezelő: Wigand F. K. közfelkiáltással.

Az elmúlt év meglehetősen csendesen folyt le és kilátás volt arra, hogy az új év is hasonlóképen fűződik az előbbihez. A pozsonyi egylet csendesen evezett fejlődési célja felé, míg Budapesten a viszálykodás vihara dühöngött a szaktársi körökben. A szaksajtóban folyt az ádáz harc s várva-várták a kedvező alkalmat, hogy rohamot intézhessenek saját testvéreik, saját húsuk és vérük ellen. Kezdetben ezen viszálykodás a vidékieket nem érinté, de mindazonáltal aggodalommal néztek a jövő elé. Mikor a viszálykodás hullámai már meglehetősen magasra csaptak, az országot egy szózat járta át, mely az összes magyarországi könyvnyomdászokat nagy tetre hívta. 1883-iki december 7-én jelent meg a „Typographia” levelezési rovatában Nyitráról egy közlemény, 1883-évi 1-jei kelettel, amelyben egy országos egylet alapítása indítványoztatott. Ezen közlemény Bóna J. Károly⁴ által volt aláírva. A nyitrai szaktársak az ország összes nyomdász-egyleteihez körlevelet intéztek, melyben azokat felszólítják, az országos egylet alapításához Pozsonyban való székhellyel hozzájárulni. Hogy ezen felhívásnak minő hatása volt, arról később szólunk, most csak azt említjük meg, hogy ezen indítvány az 1884-ik évi március 31-én Pozsonyban tartott közgyűlés napirendjének 6-ik pontját képezte és „a nyitrai kerület indítványa az összes magyarországi egyletek központosítására Pozsonyban való székhellyel” cím alatt tárgyalatott.

Mielőtt magára a közgyűlésre áttérünk, konstatáljuk, hogy a nyitrai szaktársak indítványa az egész országban hatalmas viszhangra talált és a vidék ezen kérdést tüzetesen tanulmányozta, csak egyedül Budapest hagyta figyelmen kívül és csupán azon tanáccsal szolgált a vidéknek, hogy ügyeiket valamely vidéki városban egy küldöttkonferencián maguk intézzék el; ennek oka pedig valószínűleg a budapesti szaktársak pártokra való szakadásában volt keresendő.

⁴ Bóna Károly János 1885. évi június havában meghalt. A sors nem engedte néki az országos egylet alapítását megélni.

Mindezek dacára a nyitrai szaktársak fáradhatatlanul munkálkodtak indítványuk megvalósítása érdekében és 1884-ik évi március hó 28-án olvassuk a „Typographia”-ban a következő 4 pontot, melyeket a nyitraiak indítványuk megokolására közöltek:

1. Az országos egyletnek azért lehet Pozsony székhelye, mert az ottani egylet a legtöbb taggal bir (100, Pozsony egyedül 45) és a legnagyobb vagyonnal (körülbelül 8000 forint) rendelkezik.

2. Magyarországon – Budapest nélkül – azért is létezhet egy országos egylet, mert a vidék 500–600 szaktársaiból már mostan 300 tagja a kerületi és helyi egyleteknek és több mint 28,000 forintnyi vagyonnal rendelkeznek.

3. Magyarországon – Budapest nélkül – azért is létezhet egy országos egylet, mivel a 6240 forintnyi bevételekből (betegsegélyző pénztár 2650 forint, rokkantak, özvegyek és árvák pénztára 1872 frt, munkanélküli pénztár 1092 forint, kezelési pénztár 624 forint), melyek a 40 krajcárnyi heti járulékok (betegsegélyző pénztár 17 krajcár, rokkant-pénztár 12 krajcár, munkanélküli pénztár 7 krajcár és kezelési pénztár 4 krajcár) által eléretnek, a kiadások (betegsegély 52 hét után, 365 napon át, naponként 90 krajcár; rokkantsegély 520 hét után hetenkint 3 forint 50 krajcár; munkanélküli segély 52 hét után 30 napon át, naponként 50 krajcár) az összes pénztárakban nemcsak hogy fedezve lesznek, hanem még meglehetősen tiszta nyeresémet is szolgáltatnának, miután az önképző-osztály elmaradhat, mert az országos egylet keretében ezen ágnak a vidékre nézve úgy sincsen hatása, esetleg az egyes városokban mint helyi egylet alapítható.

4. Magyarországon egy országos egyletnek azért is van létjoga, miután a már fennálló egyletek (melyek belátni nem akarják, hogy még a napnak is van árnyéka!) avagy azon szaktársi körök, melyek 8–10 taggal birnak, úgy a mi, valamint a debreczeniek véleménye szerint is, a hazai röghöz való ragaszkodásukat semmi esetre sem kötelesek feladni, mert a központ ellenőrzése mellett mint fiókegyletek tovább szerepelhetnek, a betegsegély- és munkanélküli-pénztár bevételeit maguk kezelhetik és csak a rokkant- és kezelő-pénztár bevételeit volnának kötelesek rendesen a központnak beküldeni.”

Ezen négy ponthoz csatlakoznak a következő sorok, mint zárószó:

„Ezen négy pont bizonyítja rövid vázlatban, hogy Magyarországon egy országos egylet, Pozsony székhellyel, fennállhat. Ennélfogva az ország összes német anyanyelvű szaktársainkhoz is intézzük azon kérelmünket, hogy úgy a saját, mint az összesség érdekében is, a pozsonyi egyletnek (Klarissza-utca), mely március 31-én tartja meg közgyűlését és ekkor fogja az országos egylet ügyében véleményét kifejezni, vagy írásbelileg, vagy táviratilag küldjék meg felszólításukat aziránt, hogy országos egyletté alakuljon, mert a jelenleg létező kerületi egyletek külseje valóban nem más, mint hiú lim-lom, mely a belső nyomort pillanatra fedi.”

A nyitraiak körlevelében tett indítványra az országos egylet alakítását Pozsonyban való székhellyel illetőleg az újvidéki és felsőeőri szaktársak máris tudatták beleegyezésüket, míg a temesvári egylet azt egyelőre visszautasította. A többi vidéki városból a felelet még kimaradt.

Az 1884-ik évi március hó 31-iki közgyűlési jegyzőkönyvben találjuk a választmány üzleti jelentésén kívül, hogy a nyitraiak indítványa az érdekelt köröket bár foglalkoztatta, de a pozsonyiak gyakorlati okokból távol maradtak az agitációtól. A választmány az indítvány ellen a következő okok miatt foglalt állást:

„Először, egy országos egyletet életbe hívni az ország fővárosának mellőzésével, mely tudvalevőleg a legtöbb tagot szolgáltatja, képtelenségi dolog, másodszor őszintén kétségbe kell vonnunk, hogy egy oly egylet – a nyitrai szaktársak hézagosszámításai dacára – egyáltalán életképes volna; és harmadszor, egy oly veszélyes kísérletezés okvetetlen szükségességét be

nem láthatjuk. Debreczen szintén agitált a központosítás érdekében, de azon teljesen helyes érveléssel, hogy az egész ország központja Budapest legyen és Pozsony, valamint az összes többi kerületek – kettő kivételével – csak ezen indítványt fogják pártolni. Ez különben könyvnyomdász-gyűlési határozat és ha a vidéki egyletek elégedetlenek, akkor joguk is van hozzá, mert a fővárosi szaktársak, mint az ország első és leghivatottabb testülete, ezideig semmit sem tettek. A könyvnyomdász-gyűlésen való képviseltetés, viszonyaikhoz képest az összes egyleteknek jelentékeny kiadást okozott, hol nagyon sokat ígérő határozatok hoztak, de sajna, azok csak határozatok maradtak. A budapesti szaktársaknak egy része körülbelül két év óta veszélyes úton halad, mert ha még oly dicséretes a nemzeti eszmének minél szélesebb körben való terjesztése, éppoly veszélyes, ha a munkás ezzel sportot űz. A szociális nyomor, melyre nagy arányban a könyvnyomdászok közt is találunk, bizonyára nem indít erre és azt hisszük, hogy egy a sorstól keményen sujtott szaktárson nagyon keveset segítünk, ha más egyébbel nem szolgálhatunk neki, mint vigasztalással anya- vagy hazanyelvén. Hagyjuk tehát a nemzeti politika űzését azoknak, kik ezen sportot megengedhetik maguknak, nekünk első kötelességünk, szociális nyomorunknak elhárítása vagy legalább enyhítőbbé tétele. A nemzeti kérdés nemsokára a mi hozzájárulásunk nélkül, magától is megfejtésre talál.

Mi tehát ezeknélfogva csak a debreczeni agitációhoz csatlakozhatunk és ezen úton is föl-kérjük budapesti szaktársainkat, hogy a könyvnyomdász-gyűlési határozatok végrehajtása iránt intézkedjenek; a mi és az összes szaktársak köszönetéről biztosítva lehetnek.”

Az egyleti vezetésbe az elnökhelyettesen kívül, mely állás betöltetlen maradt, a régi tisztviselők választottak meg újra. A választmány Dirmeier Károly, Slezak A., Mahatsch, Schillinger Béla és Löwy szaktársakból képezetett. Ellenőröknek Prohaszka, Nitsche és Schiller szaktársak választottak.

Ezen közgyűlés határozata folytán az országos egylet kérdésének megoldása más fordulatot vett és Budapest kényszerítve volt a vidéki szaktársak kívánalmainak eleget tenni. A nyitrai kerület az agitációt az országos egylet érdekében folytatta és Magyarország összes kerületei csatlakoztak hozzá. Bóna indítványa nagy érdeklődést keltett és a szaklapokban is tüzetesen szellőztetett. Budapesten egy ötbizottság bizatott meg a központosított szervezkedés tanulmányozásával és javaslatok előterjesztésével. A bizottság ugyanez évi október hó 19-én tartott közgyűlésnek terjesztette be jelentését, mely szerint a budapesti egyletnek országos egyletté való átalakítása elhatározott; az előmunkálatok végzésére egy 11-es bizottság választott. 1884-ik évi november hó 16-án a 11-es bizottság az összes magyarországi egyletekhez fölhívást intézett, melyben azokat az országos egyletbe való belépésre szólítja föl, egyszersmind ismerteti a belépés feltételeit, továbbá az összes egyletektől statisztikai kimutatót kér a pénztári ügykezelés és taglétszámról, azonkívül a könyvnyomdák viszonyairól, személyzetéről és munkaidejéről stb.

Ezen fölhívásra több egylettől azon felelet érkezett, hogy a központosítást örömmel látják, míg mások ellenben csak a rokkant-pénztár központosítását kívánták.

Pozsonyban 1884-ik évi december 30-ára rendkívüli közgyűlés hivatott össze, melynek napi-rendjén mint második pont „A magyarországi egyletek központosítása” szerepelt. Ezen ügyben a következő, a pozsonyi egylet összes kerületei által jóváhagyott resolúció fogadtatott el.

„A „Pozsonyi könyvnyomdászok és betűöntők egyleté”-nek 1884. december 30-án tartott rendkívüli közgyűlése az országos egylet alapításának ügyében határozatként kimondja, hogy a 11-es bizottság határozataival elvileg egyetért, valamint a statisztikai és általában az országos egyletre vonatkozó adatok alkalomadtán való közlését kívánja”.

Az 1885. évi március hó 16-án tartott rendes közgyűlés csak belügyekkel foglalkozott. Ezen gyűlésen Rohrbeck József szaktárs indítványára a munkanélküli segély 3 forintról 4 forintra emeltetett és elnökké Raffel Ödön választott.

Az 1885. évi augusztus hó 25-én tartott közgyűlésen Dirmeier Károly és Raffel Ödön az ugyanaz évi szeptember hó 6. és 8-án Budapesten tartandó III. könyvnyomdász-gyűléshez mint küldöttek választottak. Ezen országos könyvnyomdászgyűlés napirendjét képezte: „Az országos könyvnyomdász-egylet alapítása és alapszabályainak megvitatása”. A tanácskozáson a vidékről 20, a fővárosból 12 küldött vett részt. Bécsből Faber Henrik jelent meg mint vendég. Küldötteink a tárgyalásokban, valamint az országos egylet alapszabályainak megvitatásában élénken vettek részt, és a vidéki tagok jogainak megóvására, valamint azok súlyos megterhelhetése ellen emelték fel szavukat, figyelmeztetvén a központot, hogy a vidékre több figyelmet fordítson, mint az indítványokban foglaltatik. Mindennek dacára ezen könyvnyomdász-gyűlésen – a brassói két szavazat kivételével, melyek csak a rokkant-pénztár központosítását akarták – az országos egylet alapítása, az összes pénztárak megtartása mellett, határozattá emeltetett.

A pozsonyi küldöttek csak az 1885. évi november hó 30-án tartott rendkívüli közgyűlésen számoltak be a könyvnyomdász-gyűlés tárgyalásáról. Határozat azonban ezen gyűlésen nem hozatott, a folytatólagos gyűlésen pedig, mely december hó 12-én tartatott az országos egylet ügyében, több kerülettől érkezett értesítés miatt, melyekben ezek tudatják, hogy az országos egylet alapszabályaival teljesen nem értenek egyet, a következő határozat szerkesztetett és az összes tagoknak leszavazás végett kiadatott.

Határozat

A pozsonyi könyvnyomdászok és betűöntők egylete az országos egylet érdekében oda nyilatkozik, hogy annak alapításával egyetért és a következő feltételek mellett ahhoz csatlakozni szándékozik:

1. Miután az országos egylet heti járuléka iszonyú magasak, az élvezet pedig még sem nagyobb, mint jelenlegi egyletünkénél 40 krnyi heti járulék mellett; így a belépés egyelőre csupán egy évre történik. Ezen provisorium alatt kötelezi magát az egylet az országos egylet minden rendes kiadásaiban s bevételeiben résztvenni.
2. Az egyleti orvosok alkotásába az egylet bele nem egyezik, miután ez kivihetetlen; ezen, az orsz. nyomdászgyűlés által hozott határozat a kisebb nyomdávárosok szaktársait érzékeny módon sérti, mivel ezek orvosi kezelés nélkül maradnak és a feltételezett járási orvosok ingyenes kezelésére semmi esetre igényt nem tartanak; és ha egyik vagy másik egylet mégis egyleti orvost tartani szándékozna, köteles annak költségeit külön járulék által fedezni.
3. Annak tekintetbe vételével, hogy az egyleti orvosok mellőzésével jelentékeny megtakarítások eszközölhetnek, a heti járulék 60 krról 50 krra leszállítandó.

Fenti határozat nagy szótöbbséggel elfogadtatott és a 11-es bizottságnak is megküldetett.

Az évi közgyűlés 1886. évi március hó 13-án tartatott és csak egyleti belügyekkel foglalkozott, érdekesebb határozat nem hozatván, mely az egylet további működésére befolyással lett volna.

E közben az országos egylet alapszabályai a ministeriumhoz terjesztettek föl és ennek következtében Pozsonyban is elálltak a tervezett alapszabálmódosítástól, miután azon nézetek voltak, hogy az országos egylet alapszabályainak helybenhagyása után Pozsony amúgy is az

országos egylethez fog csatlakozni és továbbá azon reményben éltek, hogy a pozsonyi egylet határozata még az alapszabályok fölterjesztése előtt tekintetbe vétetett.

Az 1886. évi szeptember hó 15-én tartott választmányi ülésen Raffel elnök egy 100 forintos aranyjáradék adományozásáról tesz jelentést, melyet Schreiber Alajos volt könyvnyomdatulajdonos a rokkantak, özvegyek és árvák pénztára javára tett; adományozónak jegyzőkönyvi köszönet szavaztatott.

Az 1886-dik egyleti év közgyűlése 1887. évi március hó 12-én tartatott. A pénztári jelentésből kitűnik, hogy az egylet összes vagyona 11,584 forintra haladt. Eichleiter szaktárs azon kíváncsnak ad kifejezést, miszerint megfontolandó, hogy előbb vagy utóbb kedvező házvétel által az egyleti vagyonnak jobb kamatoztatása nem-e volna elérhető. Az önképző-osztály pénztárosa jelenti, hogy a pénztár 102 forint 88 krajcárral gyarapodott és ezen pénztár a lefolyt évben 1746 „Typographiá”-t és 3273 „Vorwärts”-t szolgáltatott ki a tagoknak. A választmányba Schweitzer József szaktárs választott.

1887. évi március hó 20-án a ministerium az országos egylet alapszabályait jóváhagyta és a budapesti egyletnek ugyanazon évi június hó 5-én tartott választmányi ülésén elhatározottat az országos egylet alapszabályait július hó 1-jével életbe léptetni. Ezen alkalmából a vidéki egyletek felszólítottak, hogy az országos egyletbe való belépési jelentkezésüket augusztus hó 1-jéig a budapesti egylet választmányához juttassák, mire december hó 31-én a vidéki egyletek teljes átadása az országos egyletnek következett volna. Ezen felhívás 6-ik pontja következőkép hangzott: „Azon egyletektől, melyek 1888. évi január hó 1-jéig a „Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egyleté”-hez nem csatlakoznak, a kölcsönösség megvonatik.”

Megkezdődött ismét a heves tollharc a „Typographiá”-ban, melynek ecsetelésére és megbírlására magunkat hivatottaknak nem érezzük, átengedjük ezt az országos egylet majdani történetírójának.

1887. évi július hó 30-án rendkívüli közgyűlés tartatott a következő napirenddel: „Csatlakozás a magyar országos egylethez”. A választmány részéről előadónak Dirmeier Károly szaktárs bizatott meg, ki ezen ügyről kimerítő jelentést tett és végül a következő határozatot olvasta föl:

„A pozsonyi könyvnyomdászok és betűöntők egyletének július hó 30-án tartott rendkívüli közgyűlése kijelenti:

1. hogy az egylet elvileg kész az országos egylethez csatlakozni;
2. a mai gyűlés kijelenti, hogy miután a viszonyok a vidéken és a fővárosban nagyon különbözők, lehetetlen tehát a vidéki tagokat azoknak megkárosítása nélkül a fővárosiakkal ugyanegy kategóriába sorozni, az országos egylet tehát két közigazgatási kerületbe osztassék, melyek közül az egyik a fővárost, a másik pedig az egész vidéket foglalja magába;
3. minden közigazgatási kerület köteles saját kiadásait fedezni és tagjaitól oly magasságú járulékot szedni, hogy azzal a jövő fokozott követelményein felül még egy megfelelő fölösleg eléressék;
4. mindkét közigazgatási kerület Budapestről lesz kormányozva. A jelenleg létező és az országos egylethez csatlakozó vidéki egyleteknek összes vagyona Budapesten lesz kezelve és a központi választmány felügyelete alatt áll;
5. minden jelenlegi kerületi egylet belügyeiben teljes autonómiával bír.”

Több ügy elintézése után a következő soproni átirat olvastatott föl:

Sopron, 1887. július hó 26-án.

Tisztelt közgyűlés!

Alulírottak kötelességünknek tartjuk a folyó hó 31-én ülésező közgyűléshez azon kéressel járulni, miszerint érdemes küldöttünk Dirmeier Károly úrnak, a vidéki tagok legcsekélyebb járulékteljesítés mellett az országos egylethez való csatlakozás lehetőségessé tételét célzó működéseért teljes elismerésünket nyilvánítani; meg vagyunk győződve, hogy Magyarország majdnem összes vidéki szaktársai Dirmeier úrnak ezen humanus basison alapuló indítványát magukévá teszik és szavazatukkal támogatják.

Dirmeier úrnak indítványa az összes magyarországi vidéki szaktársak javára válik, miért is kell, hogy tetters támogatásra találjon! Ezen jó ügy sikeres kivitele érdekében tehát a tisztelt közgyűlésnek, illetőleg buzgó küldöttünknek, Dirmeier úrnak háromszoros hatalmas „Éljent”-t hozunk.

Fogadja a tisztelt közgyűlés szaktársi nagyrabecsülésünk tolmácsolását, mellyel maradunk

A soproni kerület tagjai.

Turóc-Szt.-Mártonról is egy hasonértelmű levél érkezett, a közgyűlés pedig indítatva érezte magát, Dirmeier Károly úrnak a tagok érdekében tett tapintatos eljárásáért jegyzőkönyvi köszönetet szavazni.

A magyarországi könyvnyomdászok „országos kongresszusára” Eichleiter és Dirmeier Károly szaktársak lettek kiküldve.

Az 1887. évi augusztus hó 20-án Budapesten ülésező könyvnyomdász-kongresszus erősen foglalkozott a pozsonyiak csatlakozási ügyével, de ez sem jutott kielégítő eredményhez.

A szeptember hó 27-én tartott rendkívüli közgyűlésen Raffel elnök jelentést tesz a „Typographenbund” dalegylet 152 forintnyi adományáról, mely összeg a f. é. június hó 24-én rendezett kerti ünnepély tiszta nyeresége volt; nevezett egyletnek ezen adományáért jegyzőkönyvi köszönet szavaztatott. Az országos egylethez való csatlakozási ügyben a közgyűlés passiv álláspontra helyezkedik, miután a budapestiek részéről a vidéki szaktársak irányában tanúsított csekély előzékenység nem igen bizalomkeltő.

Eichleiter pénztáros jelentést tesz a pénztári ügyekről és tudomásul adja, hogy a rokkantak, özvegyek és árvák pénztára 1887. évi november hó 11-én kezdi meg működését. Határozatba ment egy ily értelmű köriratnak⁵ az összes tagokhoz való kibocsátása; továbbá, mivel főt-nevezett pénztár követelményeinek minden tekintetben megfelelhet, a rokkantsegélynek hetenkint 3 forintról 5 forintra való felemelése. Az özvegy- és árvasegély alapszabályszerinti maradt, t. i. az árvának hónaponként 4 forint, az özvegynek pedig 50 forint egyszersmindenkorra. A már huzamosabb idő óta betegeskedő Farkas József gépmesternek további félévre 3 forintnyi heti segély szavaztatott meg. Az utassegély a téli hónapokon át fölemeltetett és elhatároztatott, hasonló értelemben egy átiratot intézni az országos egylethez.

⁵ Ezen körirat a következő mondattal kezdődött: „Folyó évi november hó 11-én egyletünk majdnem 10 év óta áll fenn és ezen a napon lép a rokkantak, özvegyek és árvák pénztára életbe.” Ez készlet minket 25 éves jubileumi ünnepünk megtartására, dacára annak, hogy szervezetünk már 35 év óta áll fenn, miről e könyvben már kielégítően irtunk.

1887. évi november 26-ára ismét egy rendkívüli közgyűlés hivatott egybe, melyen a rokkantak, özvegyek és árvák pénztárának életbeléptetése tételt szolgált. Dirmeier Károly indítványára elhatározatott a rokkantak, özvegyek és árvák pénztárára vonatkozó határozatokat a budapesti alapszabályokból átvenni, némi módosításokkal alapszabályainkhoz függelékként csatolni és a ministeriumhoz jóváhagyás végett fölterjeszteni. Röviden következőképp szólnak: Rokkantsegély hetenkint 5 forint. Özvegysegélyre azon tagok törvényes feleségei tarthatnak igényt, kik járulékaikat legalább 5 évig fizetik a pénztárba; ezen segély 5 évi tagság után 25 forinttal, 10 évi tagság után pedig 75 forinttal van megállapítva. Az árvasegélyre az elhalálozott tag összes törvényes gyermekei jogosultak, gyermek- és hónaponként – a betöltött 14-ik életévig – 4 forinttal.

Az országos egylethez való csatlakozási vitánál a következő határozat lett egyhangúlag elfogadva:

„A pozsonyi könyvnyomdászok és betűöntők egyletének 1887. évi november hó 26-án tartott rendkívüli közgyűlése kimondja, hogy:

1. mindaddig, míg Budapesten a kétségbeejtő egyleti állapotok⁶ annyira meg nem változnak, hogy a csatlakozást kívánatos tegyék; 2. mindaddig, míg az egylet elnöki tisztét egy főnök⁷ foglalja el, és 3. mindaddig, míg a „Typographia” szerkesztője az összes tagok által nem választatik, az országos egylet ellenében passiv álláspontot foglal el.”

A pozsonyi egylet vagyoni helyzete oly kedvező volt, hogy nem éreztetett annak a szüksége oly egyletbe lépni, melynek élén egy főnök állott és melynek választmánya folytonos személyes pörlekedéssel foglalkozott.

Az évi közgyűlés 1888. évi március hó 17-én tartatott meg. A pénztári jelentésből kitűnik, hogy az egylet 12,937 forint 33 krnyi összvagyonnal rendelkezett, ebből 3010 forint 53 krajcár a betegsegélyző pénztárra, 8249 forint 54 krajcár a rokkantak, özvegyek és árvák pénztárára, 1262 forint 84 krajcár a munkanélküli pénztárra és 403 forint 42 krajcár az önképzőköri pénztárra esett. A tagok száma 131-re emelkedett, kik 16 nyomtatóhelyen állottak munkában. Ezen jelentés örömmel tudomásul vétetett. Az új választmány megválasztása lényegesebb változást nem mutat. Dirmeier Károly szaktárs indítványozza, miután a betegsegélyző pénztár kedvező állása azt megengedi, emeltessék a betegsegély napi 90 krajcárról 1 forintra. A „Typographenbund” dalegyletnek hosszabb vita után 50 forintnyi segély szavaztatott meg azon föltétellel, hogy köteles egy alkalmas egyleti helyiségről gondoskodni.

Több kerületből azon panasz érkezett, hogy Zaka budapesti szaktárs leveleket küldözget a kerületekbe, melyekben a pozsonyi egylet tagjait ezen egyletből való kilépésre és az országos egyletbe való belépésre szólítja föl. A gyűlés ezen álnok eljárás fölött megbotránkozását fejezi ki.

Új vihar támadt ismét a „Typographiá”-ban, mely azonban a pozsonyi egylet előretörékvésén nem változott semmit, mert minden további csatlakozási harcból megerősödve került ki.

1888. évi május hó 7-én a győri kerület is felhívást bocsájtott ki az országos egyletbe való belépésre, mely következőképp hangzott:

⁶ Előidézte személyes civódások által az országos egylet választmánya kebelében.

⁷ Akkor lovag Falk Zsigmond.

Felhívás!

Alulírottak bátorkodnak a „Pozsonyi könyvnyomdászok és betűöntők egylet”-nek mindazon tagjait, kik onnan kilépni és a „Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egylet”-be belépni óhajtanak, fölszólítani, hogy ebbeli szándékukat a folyó hó 4-én alapított győri fiók pénztárosaival, Krumpek Sándor úrral (Győr, Surány-nyomda) tudassák. Egyúttal megemlítjük, hogy mindazok, kik belépésüket bejelentik és a járulékok fizetését megkezdik, a pozsonyi egyletben birt jogaikban tovább is megmaradnak.

Győr, 1888. évi május hó 7-én

Fekete Ferenc,
jegyző.

Gaar Iván,
elnök.

Az 1888. évi május hó 20. és 21-én tartott gráci könyvnyomdász-gyűlésen is szóvá tétetett a pozsonyi csatlakozási ügy és küldöttünk Dirmeier Károly az ismert követelésekkel élt az országos egylettel szemben. Megegyezésre azonban nem került a dolog, már azért sem, mert a könyvnyomdász-gyűlés a kölcsönösség fentartása mellett nyilatkozott és a magyar országos egylet követelését, a kölcsönösséget azon egyletekkel szemben, melyek nem akarnak hozzá csatlakozni, megtagadni, elutasította. Úgy az országos, mint a pozsonyi egylet küldöttjének azonban azon kívánság lett kifejezve, hogy ügyüket rövid időben békés úton, azaz kölcsönös engedelemmel által intézzék el.

Az 1888. évi június hó 14-én tartott választmányi ülésen elhatározott, az 1 forintnyi úti-segélyen kívül az utazóknak ingyen éjjeli szállást is adni. Magyar-Óvárról azon jelentés érkezett, hogy az országos egylet ottani fiókpénztárosa utasított a pozsonyi egylet tagjainak az utassegélypénz kifizetését megtagadni. Mivel ez a kölcsönösségnek durva módon való megsértését jelenti, ezen eljárás ellen a budapesti egylet vezetőségénél azonnal óvás emeltetett. Raffel elnök jelenti még, hogy egyletünkben 14 tag kilépett és az országos egyletbe belépett.

1888. évi június hó 24-én öreg és beteg Farkas József⁸ gépmester szaktársunk ünnepelte hivatásának 50 éves jubileumát, mely alkalomból egy művésziesen kiállított emléklapon kívül 8 aranyat kapott egyleti ajándékul.

1888. évi augusztus hó 20-án az országos egylet pénztárosa, Tschutschegg V. meglátogatta a pozsonyi egyletet és a csatlakozási ügyben bizalmas tárgyalásokba bocsátkozott; ezen tárgyalások következtében az országos egyletnek szeptember hó 3-án tartott választmányi ülésén indítványozta, hogy választassék egy bizottság, mely a pozsonyi egylettel összeköttetésbe lépjen és a csatlakozási ügyet véghez vigye; mely indítvány azonban egyszerűen vissza-utasított. Ezen eljárás következményére később térünk.

Az 1888. egyleti évnek közgyűlése 1889. évi március hó 23-án tartott. A gyűlést Dirmeier Károly elnökhelyettes vezeti (Raffel elnök kondíció-változás következtében tisztétől megvált) és jelenti, hogy a közgyűlés napjáig 14 kerületi és 1 központi tag lépett át az országos egyletbe. Pénztáros jelenti, hogy az egyletnek összvagyonja 14,000 forint 34 krajcárra emelkedett és ebből a rokkantak, özvegyek és árvák pénztárára 9147 forint 63 krajcár esik. Elnökké Dirmeier Károly választott.

⁸ Farkas József a „Pozsonyi könyvnyomdászok segélyegylet”-nek alapító tagja volt.

1889. évi június hó 26-án Prohaszka János szaktárs halt meg 38-dik életévében. Az elhunyt az egyletnek alapító tagja volt és hosszabb ideig a választmányban működött az egylet javára. A június hó 27-én tartott rendkívüli gyűlésen elnök meleg szavakban emlékezik meg az elhunyról és jelenti, hogy Prohaszka szaktárs elhalálozásával a rokkantak, özvegyek és árvák pénztára megkezdte működését. Miután az elhunyt anyjának egyedüli támasza volt, annak 75 forintnyi végkielégítés adatott.

Az V-dik könyvnyomdász-gyűlésre küldöttnek Dirmeier Károly elnök választatott meg, kinek teljesen szabad belátására bízott a tárgyalásoknál való eljárás. Eichleiter Ferdinand, az egylet több évi főpénztárosa, különféle körülmények miatt állásától visszalépett és helyébe Dirmeier Ferdinand szaktárs választatott; az önképzőkör pénztárosa, Rohrbeck József is leköszönvén, főpénztáros ezen pénztár kezelésével is megbízott, mely fáradozásáért neki 50 forint tiszteletdíj szavaztatott meg.

Az V-dik magyar könyvnyomdász-gyűlés tárgyalásait augusztus hó 28-án kezdte meg Budapesten. Az országos egylet alapszabályainak módosításával és az utassegély szabályozásával foglalkozott. A pozsonyi szaktársak egyes követelményeit is határozattá emelte, különösen a főnöki elnökre vonatkozólag. A pozsonyi küldött, Dirmeier Károly erre jelenti: „hogy a pozsonyi egylet valószínűleg az év folyamán csatlakozik az országos egyletnek és hogy a pozsonyi egyleti terület szétválasztására – pozsonyi és győri kerületre – is kimondja beleegyezését”. A könyvnyomdász-gyűlés elhatározta továbbá, hogy mindazon egyletektől megvonja a kölcsönösséget, melyek új évig az országos egyletnek nem csatlakoznak.

1889. évi november hó 30-ára rendkívüli közgyűlés hivattatott egybe, melynek feladata volt a következő napirend fölött határozni:

1. Jelentés az utolsó könyvnyomdász-gyűlésről.
2. Választmányi indítvány: A pozsonyi egylet föloszlatása és csatlakozása a magyar országos egyletnek.

A kerületeknek a szükséges utasítások és szavazólapok a szavazáshoz megküldettek, melyek nemsokára vissza is érkeztek, de sajna oly kedvezőtlen eredménnyel a csatlakozási indítványra nézve, hogy a központból még 69 tag szavazata kellett volna az okvetlen szükséges alapszabályszerinti háromnegyed többség elérésére, de a központ egészben csak 45 taggal rendelkezett, ennek következtében a csatlakozási indítvány későbbi időre halasztatott.

Az 1889. egyleti évnek 1890. évi március hó 15-én tartott közgyűlésén csak 22 szaktárs vett részt, mi a pozsonyi könyvnyomdászok kollegialitását és az egylet iránti érdeklődését nem igen jó világításba helyezi. A jelentések tudomásul vétettek. A választás kevés kivétellel a régi választmány egyhangú újraválasztását adja; Hampel Mihály mint új választmányi tag választatott meg.

Április hóban egy átirat érkezett Budapestről a választmányhoz, melyben arról értesítetik, hogy 1900. évi július hó 1-jével az országos egylet a pozsonyi egylettel szemben a kölcsönösséget megszünteti, mire az országos egyletnek ezen határozat visszavételére vonatkozó kérelem intéztetett, azon hivatkozással, hogy a pozsonyi egylet kötelességeit mindig híven teljesítette.

Elnök jelenti továbbá, hogy Schreiber Alajos⁹ volt könyvnyomdatulajdonos végrendeletében a pozsonyi könyvnyomdászoknak 2072 forint 19 krajcárt hagyományozott.¹⁰

⁹ Schreiber Alajos könyvnyomdatulajdonos 1890. évi márczius hó 8-án hunyt el.

¹⁰ Ezen hagyomány kamatai a végrendelet értelmében csak Pozsonyban dolgozó, segélyre szoruló szaktársaknak juttatnak és 1903. óta egy önálló bizottság által kezeltetnek.

A klagenfurti könyvnyomdász-gyűlésen, melyen a pozsonyi egylet képviselve nem volt, elhatározottatott a pozsonyi egyletnek az országos egylethez való csatlakozását kényszer útján létre hozni. Bár ezen ügyben kétszer íratott Budapestre, felelet ezekre nem érkezett. Elnök azon nézetén van, hogy az év végéig az egylet fentartassék és csak azután történjék az országos egyletbe való belépés. Több választmányi tag szintén ezen nézetén van, csak Dirmeier Ferdinand javasolja legrövidebb időben egy gyűlésnek a megtartását, melynek napirendje: „A magyar országos egyletbe való belépés” legyen.

1890. évi július hó 1-ével az országos egylet részéről a pozsonyi egylettel a kölcsönösség valóban felfüggesztetett, de a pozsonyi egylet dacára annak az összes átutazóknak kifizette az utassegélyt tekintet nélkül egyleti hozzátartozandóságukra, mely eljárás a budapestiek által a pozsonyiakra mért csíny élet szegte. Ezideig csak a magyarországi szaktársak voltak a csatlakozási ügyekbe bonyolódva, míg most osztrák szaktársaink is foglalkoznak vele. Az osztrák könyvnyomdász-gyűlési bizottság egy átiratban a pozsonyi egylet felosztatását kívánja az összesség leszavazása által és a kisebbségben maradt tagok névjegyzékét kéri. A bizottság értesítetett, hogy a felosztatás máris elhatározottatott. 1890. évi július hó 27-éig 25 tag lépett egyletünkől az országos egyletbe.

Dr. Zsigárdy Aladár a pozsonyi egylet orvosi teendőit 1890. évi július hó 1-je óta végzi.

Az 1890. évi november hó 28-án tartott gyűlésen az összesség leszavazása által a felosztatás kimondatott és az országos egyletbe való belépés elhatározottatott.

Az indítvány mellett a központ egyhangúlag, a kerületekben pedig 9 tag a csatlakozás mellett és 5 tag a csatlakozás ellen szavazott. Elhatározottatott, hogy az országos egylethez a csatlakozás 1891. évi január hó 1-jével fog történni. Kölcsönös megállapodás szerint a pozsonyi fiók a budapesti központtal évenként csak egyszer lett volna köteles leszámolni és az utassegély napi 80 krajcárban állapítottatott meg. Az országos egylet határozata a kölcsönösség felfüggesztésére vonatkozólag visszavonatott.

Evvel az országos egylethez való csatlakozás ki volt mondva; a ministerium ezen határozatról beadvány által értesítetett, az egylet felosztatására és az országos egylethez való csatlakozására vonatkozó kérvény ellenben csak később lett beadva.

Most már úgy Budapesten mint Pozsonyban ezen ügyet elintézettnak hitték, miben azonban hatalmasan csalódtak. A budapesti szaktársi körökben újra kitört a civakodás s undorral kell azon szomorú időkre visszatekintenünk, amikor a szaktársi szellem oly mélyre süllyedt, hogy alattomos denunciálás eszközévé vált. Darvas és cinkostársainak nevei a magyarországi könyvnyomdászok történetében örökké szennyfoltot fognak képezni.

Dirmeier Károly elnök az 1891. évi január hó 14-én tartott választmányi ülésen jelenti, hogy Wigand Károly Frigyes,¹¹ egyletünk több éven át volt pénzkezelője, hasonló célra mint az elhunyt Schreiber Alajos, a pozsonyi könyvnyomdászoknak 1000 forintot hagyományozott végrendeletileg.¹²

¹¹ Wigand Károly Frigyes 1817. évi április hó 8-án született Pozsonyban. Wigand, ki a „Pressburger Zeitung” akkori tulajdonosa volt, 1848. évben politikai sajtóvétség miatt letartóztatott. 1890. évi december hó 2-án történt elhalálózása általános részvétet keltett.

¹² Ezen összeg Schreiber Alajos által hagyományozott tőkével együtt „Schreiber-Wigand-féle alapítvány” cím alatt külön kezeltek.

Az 1890. egyleti év közgyűlése 1891. évi február hó 28-án tartott. Elnök az évi jelentésben idézi azon fontos tényt, hogy az egyesület 12 évi fennállása után az országos egyesület javára feloszlik, továbbá hogy Stromszky Emil könyvnyomdatulajdonos 25 forinttal az alapító tagok sorába lépett. Dirmeier Ferdinand pénztáros rövid vázlatban tudomásra hozza, hogy az egyesület 12 év előtt 1755 forint 88 krajcár törzsvagyonnal lett alapítva és az évek során 40,068 forint 62 krajcár bevétele és 20,828 forint 49 krajcár kiadása volt. A választás előtt Dirmeier Károly elnök kijelenti, hogy esetleges újraválasztását el nem fogadhatja és így Kalteis József szaktárs lett elnökké választva, míg a többi választmány nagyobb változást nem mutatott. Pénztárkezelőnek egyhangúlag Wigand Mór úr választatott meg. Ezen gyűlésen indítványoztatott még, hogy az országos egyesület közgyűlése arra határozassék, hogy az egyesület elnöki tisztét egy szaktárs foglalja el. Ezen indítvány benyújtásával Dirmeier Károly bizatott meg. 1891. évi március hó 22-én tartott országos egyesületi közgyűlésen indítványunk valóban elfogadtatott és elnöknek Leitner Pál szaktárs választatott meg.

A pozsonyi fióknak március hó 12-én tartott választmányi ülésén Kalteis elnök jelenti, hogy Wigand Mór úr a pénztárkezelői állásról leköszönt. A március hó 15-én tartott rendkívüli közgyűlésen Angermayer Károly könyvnyomda-tulajdonos úr választatott meg pénztárkezelőnek, mely tisztséget Angermayer úr már előbbi megkeresés után elfogadta és még mai napig is viseli.

Julius hó 6-án tartott gyűlésen a temesvári könyvnyomdász-kongresszusra Dirmeier Ferdinand választatott küldöttnek. Ezen kongresszusnak a pozsonyiak két indítványt terjesztettek be, és pedig: „A pénztári kezelés egyszerűsítése és az utassegélynek napi 40 krajcárról 50 krajcárra való felemelése.” Mindkét indítvány csekély módosítással elfogadtatott. Küldöttünk a kongresszus végén interpelláltatott a csatlakozás tárgyában, mire az a következő nyilatkozatot tette: „A pozsonyi egyesület részéről máris az összes szükséges lépések megtételek, a feloszlást célzó közgyűlési jegyzőkönyv Bartal György pozsonyi királyi közjegyzőnek további intézkedés végett átadatott és mihelyt az ügy rendben lesz, a pozsonyi egyesület vagyonát – mint a többi kerületek – a központnak fogja átszolgáltatni.”

1892. évi február hó 28-án tartott a közgyűlés, melyen elnök jelenti, hogy a győri kerület újra Pozsonyhoz tartozik és 300 forint hiánnyal vétetett át.

Az év folyamán a csatlakozási ügy néhányszor megsürgettetek. Több gyűlés is tartatott, melyek azonban az egyesület fejlődésére behatással nem voltak.

E közben a már említett gyalázatos, hazug denúnciaciók következtében az országos egyesület feloszlattatott és az egyesületi teendők ellenőrzésére kormánybiztos rendeltetett.

A rendes közgyűlés 1893. évi február hó 28-án lett megtartva. Az évi jelentésből kitűnik, hogy az egyesület 1892. év végén 155 tagot számlált és 18,074 forint 42 krajcár vagyon felett rendelkezett. A választásra való áttérés előtt Dirmeier Ferdinand pénztáros kijelenti, hogy eddig viselt állását semmi esetre többé el nem fogadhatja, miért is helyébe Hampel Mihály szaktárs választatott meg pénztárosnak. A többi mandatumok változatlanul maradtak. Ezen gyűlésen az elnökhelyettes bizatott meg az önképzőkör vezetésével.

A budapesti központ sürgős átiratot intézett egyesületünkhöz azon megkereséssel, hogy az egyesületi vezetőség a pozsonyi egyesület feloszlására vonatkozó folyamodványát a ministeriumtól elintézetlenül kérje vissza, mivel az országos egyesület feloszlása után a „Pozsonyi könyvnyomdászok és betűöntők egylete” a magyarországi könyvnyomdászok egyedüli támasza és a legrosszabb esetben a nyomdászok menekvő helye leend. E közben a ministeriumtól a következő rendelet érkezett a pozsonyi egyesület vezetőségéhez:

7006/V – 10. szám.

Magy. kir. Belügyminister.

Pozsony szabad királyi város közönségének.

Tekintettel arra, hogy a magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete általam feloszlatott, mert az egyesület az alapszabályaiban körülírt hatáskörét túllépve, céljaitól eltérő s az egyleti tagokra nézve sérelmes működést fejtett ki, a pozsonyi könyvnyomdászok és betűöntők egyletének azon közgyűlési határozata, mely szerint az egylet azon célból, hogy a magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egyletéből olvadjon, feloszlik, ezen közbejött körülménynél fogva tárgyalanná vált s végre nem hajtható. Erről a város közönségét f. é. január 20-ról 16847. sz. a. kelt tanácsjelentésre hivatkozva a csatolmányok visszaküldése mellett további megfelelő eljárás végett ezennel értesítem.

Budapesten, 1893. évi április hó 29-én.

A minister meghagyásából:
olvashatlan aláírás,
ministeri tanácsos.

10337/I. 2482/893 szám.

Pozsony szab. kir. város tanácsától.

V.

Ezen rendelet tudomásvétel után hasonló célból a pozsonyi nyomdász és betűöntők egyletével Kalteis József elnök úr kezeihez közöltetik.

Pozsonyban, 1893. évi május hó 6-án

Kumlik,
t. jegyző.

Az 1893. egyleti év rendes közgyűlésén, mely 1894. évi február hó 25-én tartatott, a soproni, szombathelyi és győri kerületek küldöttein kívül Lipp Károly budapesti szaktárs is részt vett. A budapesti küldött oda nyilatkozott, hogy az országos egylet ügye nemsokára el lesz intézve. Miután azonban a közgyűlés szóló fejtegetései irányában nem viseltetett bizalommal, elhatározott egy alapszabály módosító-bizottság megválasztása a következő szaktársakból: Dirmeier Károly és Ferdinand, Rohrbeck József, Kohn (Kalmár) H., Schillinger A., Hampel Mihály és Schweitzer József. Az egyleti tisztviselők választásánál Schweitzer József szaktárs választott elnökké.

Az 1894. évi április hó 8-án tartott rendkívüli közgyűlésen az egyleti járulék 40 krajcáról 50 krajcárra, az özvegysegély 75 forinttól 250 forintra és a munkanélküli segély 5, illetőleg 7 forintra emeltetett.

A brünni könyvnyomdász-gyűlésen a pozsonyi egyletet Kohn (Kalmár) H. szaktárs képviselte.

Az 1894. évi július hó 1-én tartott gyűlésen a módosított alapszabályok bemutatottak és elhatározottak, azokat a ministeriumhoz azonnal felterjeszteni. Az alapszabályok 1895. évi január havában azon megjegyzéssel küldettek vissza, hogy azokhoz az egylet működési kimutatása csatoltassék és ezen melléklettel újra felterjesztendők.

A lefolyt év rendes közgyűlése 1895. évi március hó 10-én tartatott meg, amelyen az egyleti vagyonnak birtokba (házba) való fektetése indítványoztatok. E célra hattagú bizottság választatott, melynek tagjai: Schweitzer József, Marinczel Rezső, Hampel Mihály, Zindl József, Dirmeier Károly és Preisak Győző szaktársak voltak.

A budapesti könyvnyomdász-gyűlésre Hampel Mihály választatott meg küldöttnek.

Az 1895. évi április hó 25-én tartott választmányi ülésen Dirmeier Károly az építési bizottság nevében jelenti, hogy: „Többféle ok miatt a házvétel eszméjével fel kellett hagyni; sok fáradozás után talált a bizottság a Duna-utcában egy olcsó és minden igénynek megfelelő építési telket.” A választmány erre Dirmeier Károly és Hampel Mihály szaktársakat bízta meg, hogy Gratzl építőmesterrel közelebbi felvilágosítás végett érintkezésbe lépjenek.

Az 1895. évi július hó 26-án tartott választmányi ülésnek máris bemutatott az egyleti ház teljes terve, valamint az építési bizottság jelentése, mely következőkép hangzott:

Tisztelt tagok!

Évi közgyűlésünk egy bizottságot választott, melynek feladata volt kutatni, hogy az egyleti vagyonnak birtokba való fektetése előnyösebb-e, mint a takarékpénztári letét? Ezen határozat messzeható jelentősége, valamint óriási fontossága készítette a választmányt, hogy a tisztelt tagokkal a hatos bizottság jelentését – döntés előtt – pontos tanulmányozás céljából közölje. A bizottság az összes körülmények megfontolása után a házépítésre határozta magát, ezen határozatát pedig indokolja: első sorban a kedvező fekvésű telekkel; másodsor annak olcsóságával és harmadsor az ezáltal okvetlen bekövetkezendő biztos jövedelmezésével. A tervet és költségelőirányzatot Kittler és Gratzl cég készítette.

I. Helyszinrajzi leírás

Kétemeletes szögletű ház, főhomlokzat a Duna-utcában 38 méter hosszú, 13 méter a Pray-utcában. A ház 23 lakásból áll, melyekből 14 egy szoba-, konyha-, élés-, fakamra- és padlásból áll. Az összes lakások az utcára és napkeletfelé irányulnak. Az egyes szobák 3 méter 30 centiméter magasak és egy kettős ablakkal vannak ellátva. A földszinti ablakok az utca színvonalától 1½ méter magasan vannak. Az összes konyhák betonirozva vannak; vízvezeték és angol árnyékszék minden emeleten. A ház lapos facement tetőzettel bír. A padlás magassága az utca felől 2 méter, az udvar felől pedig 1 méter 80 centiméter. Az udvar nagy és gyümölcsfákkal van beültetve, az egyik fele építési teleknek használható. Az utca asfalt- és keramit-kövezettel bír és rövid idő múlva Pozsonynak egyik főközlekedési utcája leendő.

II. Jövedelmezőség

A házépítés összes költségei a kulcs átvevéséig 38,000 forintba rúgnak; az egylet vagyona 20,000 forintból és a pozsonyi szaktársak 3000 forintnyi alapítványából áll; ennekutána 15,000 forint törlesztési kölcsönnek felvétele válik szükségessé, mit – a következő számítás szerint – a legjobb lelkiismerettel tehetjük.

Házbérfőjővedelem 2685 forint, és pedig az egyszobás lakások 85 és 90 forint, a kétszobások 150, 160 és 170 forint bérrel számíthatók. A ház kezelési költségei 483 forintot, a törlesztési hányad 5¼ százaléknál és 1%-os visszafizetési illetékel 937 forint 30 krajcárt tesz, az összes kiadások e szerint 1420 forint 50 krajcárnak felelnek meg. Tiszta házbérfőjővedelem 1264 forint 50 krajcár, mi 334 forint 50 krajcárral több, mint a jelenlegi takarékpénztári jővedelem, mely 4% mellett kamatos-kamatostul csak 929 forint 80 krajcárt tesz (vagyon 23,000 forint, beleértve a Schreiber-Wigand-féle alapítvány 3000 forintját is). E mellett az egylet 34 év alatt a 15,000 forint törlesztési kölcsönt is megtakarítaná.

A bizottságnak ezen röviden vázolt jelentése eléggé mutatja, hogy az egylet a házépítéssel csak nyerhet, miért is a választmány az építési bizottság indítványát egész terjedelmében magáévá teszi. Meg kell még említenünk, mivel Pozsonyban kis lakásokban hiány van, a ház

üresen maradása már kezdettől fogva ki van zárva, valamint hogy a takarékpénztárak a kamatlábat leszállítani akarják, végre pedig, hogy a terv és a költségelirányzat az egyleti helyiségben közszemlére ki van téve.

Ezenkívül szándéka a bizottságnak, a helyi napisajtó segítségével a várostól – rendkívüli kedvezményként – a vám- és accise-mentesség kieszközölését a téglá és építési-homok részére kérni, mi körülbelül 600 forint megtakarítást jelent; a pénzügyigazgatóságtól pedig a telek átíratási bélyeg elengedését, mi szintén 160 forintot tesz.

Ezen jelentés magyar és német nyelven az összes tagoknak megküldetett és az 1895. évi augusztus hó 11-én Häckel Károly vendéglős kertjében (Stefánia-út 7. szám) tartott rendkívüli közgyűlés a házépítést végleg elhatározta. A kerületekből Magyar-Óvár és Malaczka személyesen volt képviselve. A terv és a ház rajza, valamint a pontos költségvetés a közgyűlés elé terjesztetett, melyek alapján a házépítési indítvány egyhangúlag elfogadtatott. Ezen esemény volt bizonyára a legfontosabb az egylet fennállása óta, mert ezáltal saját hont alapított az egylet magának. Bár az előfekvő tervben egyleti helyiségről nem gondoskodtak, mégis az építési bizottság minden egyes tagja fáradhatatlan szorgalmának köszönhető, hogy különféle megtakarításokból a ház földszinti része, melyben az egyleti helyiség van elhelyezve, is föl volt építhető.

Az 1896. évi március hó 15-én tartott rendes közgyűlésen több folyó egyleti ügyön kívül a házépítési bizottság rövid jelentése is előterjesztetett, melyből kitűnik, hogy a ház folyó évi augusztus hó 1-jére teljesen elkészül és a felek lakásaikat ekkor elfoglalhatják; ezenkívül bemutatott az egyleti helyiség terve is, melynek építése 1700 forintba kerül. Ezen összeg azonban az egyletet nem fogja terhelni, mivel a házépítésnél többféle megtakarítás volt eszközölhető, minek következtében ezen rész felépíthető volt, anélkül hogy az eredetileg előirányzott összeg túlhaladtatott volna. A jelentés tudomásul vétetett és az egyleti helyiség felépítése elhatározatott.

1896. évi július hó 26-án történt a ház ünnepies átvétele. Ezen alkalomból ugyanazon napon délelőtt 11 órakor az új egyleti helyiségben ünnepélyes közgyűlés tartatott, amelyen a pozsonyi szaktársakon kívül a magyaróvári és soproni kerületek, valamint az alsóausztriai egylet küldöttei, továbbá Angermayer Károly, Alkalay Adolf és Stromszky Emil pozsonyi könyvnyomda-tulajdonosok, Kittler építőmester és több az építésnél működött mesterember vettek részt.

A gyűlés a „Typographenbund” dalegylet által énekelt magyar kardallal lett bevezetve, mire a házépítési bizottság jelentése következett, melyből röviden felemlítjük: Az 1895. évi március hó 10-én tartott közgyűlés elhatározta a házépítést avagy házvételt. Érett megfontolás után az akkori gyűlésen választott bizottság a házépítést ajánlotta és Hubert Ferenc¹³ épületfakerekedő és ácsmestertől egy 240 négyszögölnyi telek szereztetett be 3600 forint vételáron.

Az 1895. évi augusztus hó 11-én tartott rendkívüli közgyűlésen a házépítés Kittler és Gratzl építészeti cég tervei szerint elhatározatott és már szeptember 3-án megkötötte a bizottság az építőmesterrel a szerződést. Az építést szeptember hó 6-án megkezdtek, mire október hó 6-án az ünnepélyes alaptétel következett. Ezen ünnepély lefolyása a következő volt: A házépítési jegyzőkönyv felolvasása után Schweitzer József elnök az ünnepélyhez méltó beszédet tartott. Az urnába tétetett: az egyleti tagok névjegyzéke; a könyvnyomdászok 1895. évi árszabálya, az egyleti alapszabályok; a házépítési jegyzőkönyv; egy-egy szám a Pozsonyban megjelenő napilapokból, a „Typographia”, „Vorwärts” és „Buchdrucker-Zeitung” című szaklapok; a

¹³ Az egylet évek során teljesített érdemeinek elismerésül 1900. évben tiszteletbeli tagnak választotta.

„Népszava” egy száma és végre a forgalomban volt ezüst-, nikkel- és bronzpénz egy-egy darabja, mire az urna elzáratott és az ezen célra készített fülkébe helyeztetett és virágokkal feldíszített szerszámokkal befalaztatott. A szokásos kalapácsütések sorát Schweitzer elnök a következő szavakkal kezdte meg: „Az irgalmas Isten oltalmazza ezen házat minden veszedelemtől!”

Az építés gyorsan haladt, úgy hogy 1895. évi november hó 18-án a „bokréta-ünnepet” lehetett megtartani. Ez alkalomból minden az építésnél dolgozó munkásnak a kétszeres napidíj fizettetett ki, míg Wiedl építővezetőnek aranygyűrű lett ajándékozva.

A hideg téli idő beálltával a munka a legszükségesebb teendőkre szorítottatott, de február hó 11-én ismét teljes erővel folytatott.

Április elsején adatott ki az első lakás, a következő 8 napon pedig az összes lakások ki voltak adva.

Pozsony városa vállalatunkat azáltal segítette, hogy a vámot és a téglacciset elengedte, miáltal 357 forint takarított meg.”

A házépítési bizottság jelentése a következő szavakkal zárul: „És evvel, tisztelt elnök úr átadjuk Önnek a házat azon kívánnal, hogy az egylet ezen házban még tovább teljesítse áldásos működését; a betegnek enyhülést; a munkanélkülinek segélyt; az utazónak útiköltségét; a könyvnyomdásznak öreg napjaiban támaszt és az özvegyek- és árváknak biztos menedéket nyújtva. Szerencse föl! az új házban!”

Ezen jelentés bevégezése után Schweitzer elnök rövid talpra esett beszédet mondott, melyre a „Typographenbund” dalegylet a „Heil Gutenberg” című kardalt adta elő. Ezzel az ünnepélyes közgyűlés véget ért; délután az egyleti ház udvarán tartott kedélyes vigalommal záratott ezen emlékezetes ünnepély.

Aki az egyleti életet az előző évekből ismeri, bizonyára örömmel üdvözölte az egyleti házat. Nemcsak gazdálkodási szempontból volt ez jó gondolat, hanem szervezeti tekintetben is meghozta gyümölcsét.

Előbb az egyleti ügyek vagy vendéglőkben, vagy magánhelyiségekben lettek elintézve; ezeket az egylet ma már saját egyleti helyiségeiben végzi; akadálytalanul használható az mint ilyen és ezáltal lehetséges az összetartozandósági és szaktársi érzetet nemcsak kelteni, de tényleg ápolni is.

Schweitzer elnök 1896. évi szeptember hó 13-án lett egyhangúlag házfelügyelőnek megválasztva.

Az egyleti helyiség 1897. évi április hó 4-én tartott rendes közgyűlésen az önképző-osztálynak lett átadva. Az építési bizottságnak, mely Schweitzer József, Hampel Mihály, Marinczel Rezső, Dirmeier Károly és Zindl József szaktársakból állott, köszönet szavaztatott, mire a választmány megválasztása következett, mely azonban az egylet élére új embereket nem állított.

1897. évi július hó 20-án Bauer budapesti szaktárs jelen volt rendkívüli közgyűlésünkön, melynek jelentést tesz, hogy a pozsonyi egyletnek több kerületei panaszt emeltek a pozsonyi egylet pénztárosánál tapasztalt gondatlanságról. Hampel pénztáros a gyűlés megalégedésére igazolta magát és bizonyítja, hogy az egész hajsza csak személye iránti gyűlöletből támadt. Bauer szaktárs indítványozza, hogy Győr, Szombathely és Nyitra városokban fizetőhelyek létesíttessenek, mely indítvány elfogadása egyelőre szükségesnek nem találtatott. A debreczeni könyvnyomdász-kongresszusra küldöttükül Dirmeier Károly és Hampel Mihály szaktársak lettek megválasztva.

Az 1897. évi november hó 21-én tartott rendkívüli közgyűlésen Budapestről Zaka szaktárs jelent meg. Ezen gyűlésen egy nagyon fontos tárgy nyert szabályozást, t. i. a viatikum. E napig szokás volt, hogy a pozsonyi egylet azon útvonalakra is fizette az útisegélyt, melyek az országos egylet területére esnek, most azonban ezen ügy oly módon lett szabályozva, mely szerint ezen, a pozsonyi egyletet károsító eljárás beszünttetetek. Azon útipénz, mely Győrött a Budapest–Győr, Esztergom–Győr, Nagy-Kanizsa–Győr, Székesfehérvár–Győr és Veszprém–Győr útvonalakra lesz kifizetve, az országos egylettől megtérítetik, és pedig úgy, hogy a pozsonyi egylet a kifizetett igazolványokat negyedévenként kiegyenlítés végett Budapestre küldi. A határ Pozsonyban van, ez által tehát az útvonaljegyzékben foglalt marcheggi és Lajta melletti brucki határnapok megszűnnek. Hogy azonban az utazók kárt ne szenvedjenek, miután az osztrák részen a határig a vonal 60 kilométer hosszú, az osztrák szövetség kéretett fel ezen ügy elintézésére. Az egylet továbbá Szombathelyen és Nyitrán fizető helyeket létesít. Miután Hampel Mihály pénztáros személye iránti ellenségeskedések nemcsak hogy meg nem szűnnek, hanem mindig általánosabbá válnak, kényszerítve van állásáról lemondani. Helyébe Korunka István szaktárs választott meg pénztároshoz.

Az 1898. évi április hó 17-én tartott közgyűlésre a soproni kerület két küldöttet választott és pedig Bereiter és Kremsner szaktársakat. Az elnöki jelentés után a volt pénztáros, Hampel Mihály jelenti, hogy a lefolyt év az egylet fennállása óta volt a legrosszabb és kifejti, hogy csak egy rendezett bálnak 120 forint tiszta jövedelme mentette meg a pénztárt a veszteségtől. 1898. évi július hó 1-jétől az egyleti illeték 60 krajcár.

A III-dik osztrák szövetségi gyűlésre, mely 1898. évi augusztus hó 2-án Grazban tartatott, Korunka szaktárs lett kiküldve. Miután a szaklapokban a pozsonyi egylet csatlakozási ügye az országos egylethez újra felfrissített, ez ügy a grazi szövetségi gyűlésen is vita tárgyává lön. Novitzky László, az országos egylet képviselője azon kívánságnak adott kifejezést, hogy Pozsonnyal többé kölcsönösségi szerződés ne köttessék és ha az már megtörténne, akkor csak ideiglenesen, mivel az országos egylet ügye remélhetőleg 6–8 hét alatt elintézve lesz. Pozsonnyal tényleg csak ideiglenesen köttetett meg a kölcsönösségi szerződés egy év tartamára, melyet a pozsonyi egylet részéről Schweitzer József elnök erősített meg 1898. évi október hó 23-án aláírásával. Ugyanekkor Schweitzer úgy elnöki mint a házfelügyelői tisztről leköszönt. Miután Schweitzer buzgó egyleti tag és feláldozó egyleti tisztviselő volt, működéséért köszönet szavaztatott. Helyette Hampel Mihály, ki egy előbbi gyűlésen választott meg elnökhelyettesnek, vezette az egyletet 1898. évi november hó 13-án tartott gyűlésig, amelyen aztán elnökké és Löwy Samu szaktárs házfelügyelővé választott. Elnökhelyettes Moczkovcsák Gusztáv lett.

A 1899. évi március hó 19-én tartott rendes közgyűlés újat nem hozott és a választmányban sem történt változás.

Az 1899. évi szeptember hó 10-én tartott gyűlésen a nemzetközi titkárság titkára, néhai Siebenmann szaktárs és kíséretében a budapesti küldött, Grünfeld szaktárs jelentek meg. Ezen gyűlésen a csatlakozási ügy újra és pedig sürgősen került napirendre; Grünfeld szaktárs oda törekedett, hogy a legközelebbi gyűlés mondja ki, miszerint a pozsonyi egylet az 1900-iki közgyűlésen az országos egylethez csatlakozik. Ezen gyűlésen még több alapszabályi pont az országos egylet alapszabályai szerint módosított.

Az 1900. évi április hó 22-én tartott közgyűlésen előadott pénztári jelentésből kitűnik, hogy az egylet összes vagyona 23,101 forint 17 krajcárba rúg. A választmány megválasztása a következő eredménnyel történt: elnök: Hampel Mihály; elnökhelyettes: Kowarik Károly Fülöp; pénztáros: Korunka István; házfelügyelő: Löwy Samu; választmányi tagok: Hampel Antal, Hargas Pál, Lerchner Ágost, Mayer Győző, Novák József, Schmidt József, Schweitzer József. Póttagok: Beranek Ottó, Görig József és Ruttner Károly. Berczeller küldött kérdésére az

önképzőkör feloszlása és egy szakegylet alakítása tárgyában a gyűlés elhatározta, hogy az egyletet a jelenlegi alapon meghagyja mindaddig, míg az országos egylet alapszabályai jóváhagyást nem nyernek.

Határozatba ment továbbá, hogy az egyleti számadások ezentúl koronaértékben fognak vezetettetni.

Gutenberg János nagymesterünk 500 éves születésnapja ünnepélyesen folyt le. 1900. évi június hó 23-án ezen alkalomból ünnepélyes közgyűlés tartatott, amelyen az összes főnökök részt vettek. Június hó 24-én délután kedvező időjárás mellett tartatott a „János-ünnepély”, mely 1400 személy – köztük sok előkelőség – által volt látogatva. A tiszta nyereményből a rokkant-pénztárnak 600 korona jutott, 40 korona a jótékonysági pénztárnak, 40 korona a Schreiber-Wigand-féle alapnak lett átszolgáltatva, 120 korona pedig egy külön alapnak maradt.

Az 1901. évi január hó 13-án tartott választmányi ülésen Siebenmann Frigyes nemzetközi könyvnyomdász-titkárnak halála sajnálattal tudomásul vétetett és elhatároztatott az elhunyt érdemeit jegyzőkönyvileg megörökíteni.

Ugyanezen év január hó 21-én elhalálozott egyletünk volt elnöke, Schweitzer József 49 éves korában. Az általános közbecsülés jeléül, melynek Schweitzer szaktárs örvendett, ravatala az egyleti helyiségben állítatott fel. Az összes pozsonyi szaktársak részt vettek temetésén.

A házfelügyelő jelenti az 1901. évi március hó 25-én tartott rendes közgyűlésen, hogy az egyleti ház megbecslése végleg megtörtént és 95,400 korona értéket képvisel. Elfogadtatott azon indítvány, hogy a Schreiber-Wigand-féle alapból a ház építésére kölcsön vett 6000 korona annak részletenkint visszafizetendő. Ezen gyűlésen Lipp budapesti szaktárs is jelen volt és indítványozta, hogy a csatlakozási feltételek megbeszélése végett két tisztviselő menesztessék Budapestre. Ezen ügy azonban még nem találtatott érettnak, miért is az indítvány mellőztetett. De már az 1901. évi április hó 14-én tartott választmányi ülés elhatározta az egész egyleti területet információk szerzése végett beutaztatni. Ezen határozat elintézése érdekes adatokat szolgáltatott.

Budapestről az 1901. évi május hó 12-én kelt levélben az országos egylet alapszabályainak jóváhagyását tudatják. Egy ötös bizottság választatott meg a statisztika kidolgozására és a csatlakozási feltételek összeállítására; elnök és elnökhelyettes megbízott a kerületekben információ céljából tett utazásokról egy legközelebbi gyűlésnek jelentést tenni.

A „János-ünnepély” ismét 200 korona tiszta jövedelmet hozott a rokkant-pénztárnak.

A csatlakozás megbeszélése tárgyában 1901. évi július hó 14-én összehívott választmányi ülésen a következő határozatok hozattak:

1. Az egyleti vagyon, t. i. a ház, az országos egylet birtokába megy át az összes terhekkel (törlesztési adósság); a ház azonban el nem adható mindaddig, míg jövedelmezése az országban dívó kamatláb alá nem süllyed.
2. A házban levő egyleti helyiség a pozsonyi egyleti tagoknak mindenkorra díjmentesen átengedendő.
3. A tagok a pozsonyi egylet által biztosított összes jogaikkal felveendőek.
4. Az átlépés a pozsonyi egylet feloszlása által történne. Ha már 1902. évi január hó 1-ével miniszteri engedéllyel nem is csatlakozhatunk, úgy 1901. évi december hó 31-ével a pozsonyi egylet könyvei az országos egylet küldöttei jelenlétében lezáratnak, tagjaink könyveikkel (mintha elutaznának) az országos egyletnek átadatnak, kik 1902. évi január hó 1-jétől fizetik a magasabb illetéket és a segélyeket is az országos egylet alapszabályai szerint élvezik.

5. A kerületek végleges beosztása csak a miniszteri jóváhagyás után történhetik.

6. A szakegyletbe való belépés csak azon esetben történik, ha a szakegylet azon kötelező ígéretet teszi, hogy kebelébe csak azon könyvnyomdászokat veszi fel, kik a könyvnyomdász-segélyegyletnek tagjai. Az egylet nekünk, kiváltkép a pozsonyiaknak, miután Nyugat-Magyarország szervezkedési központját alkotjuk, a „Pozsonyi könyvnyomdászok szakegylete. Központ: Budapest” cím viselését engedélyezi.

7. Az éjjeli szállás Pozsony, Sopron és Győr városokban okvetetlenül kártalanítandó.

Ezen hét pont az 1901. évi augusztus hó 1-én, sajna gyéren látogatott gyűlésen elfogadtattak és egyúttal elhatározottak, ezen ügyet Budapesten küldöttek által szabályoztatni. Küldötteknek megválasztattak Pozsonyból Hampel Mihály és Korunka István, Sopronból pedig Berczeller szaktárs.

Augusztus hó 28-án elhatározottak a IV-dik osztrák szövetségi gyűlésre három képviselőt küldeni azon utasítással, hogy ott törvényes kölcsönösségi szerződés elérésére törekedjenek, mivel az országos egylet alapszabályai a pozsonyi szaktársaknak meg nem felelnek és a már évek óta kívánt, a főnökre vonatkozó pont az alapszabályokból még mindig nem töröltetett. Képviselők lettek: Hampel Mihály, Kowarik Károly Fülöp és Kalmár Henrik szaktársak. A IV-dik szövetségi gyűlés szeptember hó 15-től 17-éig ülésezett Bécsben. A pozsonyi és budapesti küldöttek közt e tárgyban heves szóvita támadt, mi végre a kölcsönösségi szerződésnek Pozsonnyal egy évre való meghosszabbításában talált megoldást.

A küldöttek az 1901. évi szeptember hó 29-én tartott gyűlésen számoltak be, mire a jól látogatott gyűlés a választmány indítványait visszautasította és elhatározta, hogy az országos egylethez való csatlakozási ügyben mindaddig várakozási álláspontra helyezkedik,

1. míg a régi követelés, hogy az országos egylet elnökének okvetetlenül egy szaktársnak kell lennie;

2. hogy az egylet ismét egy önképző-osztállyal rendelkezék, az országos egylet alapszabályai által nem biztosítatik.

A választmány megbízott:

1. Az alapszabályokat revisió tárgyává tenni.

2. Az illetékek felemelését megfontolni.

3. Fenti ügyben legkésőbb november végéig rendkívüli közgyűlést egybehívni, melyhez a vidéki egyleti tagok minél nagyobb számban való résztvételre felszólíttassanak.

Az 1901. évi december hó 1-én tartott rendkívüli közgyűlésen a magyaróvári, győri, szombathelyi, soproni, nagyszombati, trencsényi, nyitrai és turóczt.-mártoni kerületek voltak képviselve. Az országos egyletet Peidl Gyula és Wagner Károly szaktársak képviselték. A gyűlés zajosan folyt le; az indítványok, hogy „az országos egylet elnöke segéd legyen” és „a segélyző egylet kebelében az önképzőosztály újra alakíttassék” két szavazattöbbséggel elvették, mire a pozsonyi szaktársak zajosan óvást emeltek már azért is, mert a legtöbb képviselő azon nézetten volt, hogy a pozsonyi szaktársak a csatlakozás ellen akartak állást foglalni, s midőn e tárgyban egyetértés nem jött létre, szükségessé vált a gyűlés feloszlatása.

Az egylet elnökségéhez a turóczt.-mártoni, nagyszombati és magyaróvári kerületek, valamint a pozsonyi szaktársaktól felebbezések nyújtattak be, melyekben a december hó 1-én történt szavazás megsemmisítése követeltetett. Hiába való munka kikerülése végett s miután biztosnak volt vehető, hogy egy résznek sem lesz lényegesebb szótöbbsége, elhatározottak az 1902 évi április hó 6-án tartandó rendes közgyűlésen az országos egylethez való csatlakozási ügyben; a végleges szavazást elrendelni. Ezen szavazás alkalmával 233 szavazat lett beadva,

egy szavazat megsemmisített. A csatlakozás mellett 132, ellene 101 tag szavazott. Köhalmi és Gabriel soproni képviselők indítványozzák, hogy a csatlakozáshoz szükséges lépések azonnal megtétesse és azok elvégzéséhez egy soproni képviselő is hozzávonassék; mire elnök a következő három indítványt terjeszti a gyűlés elé: 1. „Miután végszavazás által a csatlakozás kimondatott, a választmány utasíttatik, ezen határozatot a legrövidebb időn belül a ministeriumhoz jóváhagyás végett felterjeszteni. 2. Különös tárgyalások nem szükségesek, miután a múlt évi augusztus havában a pozsonyi egylet küldöttei által folyt tárgyalások szolgálnak irányadóul a csatlakozásnál. 3. A pozsonyi egylet azon napig, a melyen a csatlakozáshoz ministeri jóváhagyást nyer, úgy mint eddig, tovább lesz vezetve.” Ezen három pont elfogadtatott, azok végrehajtásával a választmány bízott meg. Az egyleti járulék 1 korona 40 fillérről 1 korona 60 fillérre lett felemelve, hogy ezáltal a nagyon megterhelt pénztárak egyensúlya visszaállíttassék. A szétoztás a következő: betegsegélyző pénztár 50 fillér, rokkantak pénztára 30 fillér, munkanélküli pénztár 64 fillér, önképző-osztály pénztára 16 fillér.

A csatlakozási kérvény benyújtásával dr. Lövinger pozsonyi ügyvéd lett megbízva.

A „Typographenbund” pozsonyi dalegylet jubileumi ünnepélyének tiszta jövedelméből 100 korona jutott a rokkantak pénztárának.

Azon idő alatt, a melyben a pozsonyi egyletnek kérvénye a ministeriumnál feküdt és elintézésre várt, az országos egylet alapszabály-módosítást nyújtott be, mely azonban a ministeriumban nehézségekre talált, minek következtében a pozsonyi egylet vezetősége saját ügyének megsürgetésétől elállt, mert félni kellett, hogy a magas ministerium a pozsonyi egyletnek is tehet akadályokat, melyek elkerülhetők lesznek, ha az országos egylet alapszabályainak jóváhagyása¹⁴ után terjeszti fel sürgetési kérvényét.

A közgyűlés 1903. évi május hó 10-ére lett egybehíva. Képviselve voltak a következő kerületek: Sopron: Köhalmi és Laczai szaktársak; Szombathely: Maus Rezső szaktárs; Győr: Uzsalyi, Ligethi, Németh és Singer szaktársak és Nagyszombat: Fröhlich Ede szaktárs által. Hampel Mihály elnök terjedelmes jelentése tudomásul vétetett. Korunka István pénztáros jelentése Köhalmi szaktárs és a győri és szombathelyi küldöttek által tudomásul nem vétetett, mivel a mérlegben állítólag hibák fordulnak elő. Hosszabb vita után a mérleg átvizsgálására bizottság választott s a gyűlés félbeszakíttatott. A folyó évi május hó 24-én tartott folytatós gyűlésen a mérleg elfogadtatott és Korunka pénztárosnak a felmentvény megadatott. A választásnál Hampel Mihály elnöknek, Kowarik Károly Fülöp elnökhelyettesnek, Löwy Samu házfelügyelőnek, Korunka István pénztárosnak újra megválasztottak. Választmányi tagokul következő szaktársak választottak: Hamerl Gyula, Klimó János,¹⁵ Beranek Ottó, Schmidt József, Spengler Károly, Bergmann Tivadar és Fischer József; póttagoknak: Kozsich József és Hruby Antal. Számvizsgálóknak: Toma Sándor, Mayer Géza és Gröme Lajos; póttagnak: Novák József. Ezen gyűlésen a Schreiber-Wigand-alapítvány kezelésére is választott egy bizottság, melynek tagjai a következő szaktársak: Kowarik, Mayer, Fleischhacker, Görig, Hruby és Beranek.

A gyűlés végén Kowarik elnökhelyettes indítványozza, hogy az egyleti házon egy emléktábla helyeztessék el a következő magyar nyelvű felirattal: „Pozsonyi Könyvnyomdászok és Betűöntők Egylete. Építtetett 1896.” Több egyleti belügy elintézése után a gyűlés véget ért.

Ezen gyűléssel kezdte meg a „Pozsonyi könyvnyomdászok és betűöntők egylete” fennállásának huszonötödik évét. Minden, mi ezen időn belül az egylet keretében történt, jelen iratban röviden összefoglaltatott, hogy a szaktársaknak és mindazoknak, kiket a könyvnyomdászok

¹⁴ 1903. évi augusztus havában lett jóváhagyva.

¹⁵ Meghalt 1903. évi augusztus hó 16-án.

szervezkedése érdekel, emlékül szolgáljon a multa és a könyvnyomdászsegédek e nagy kultur munkájára.

Ezen könyvben a pozsonyi könyvnyomdászoknak nemcsak huszonöt éves szervezkedési munkája, hanem 35 évi működése is tárgyalatik. Az 1868-ik év óta, mikor szerény eszközökkel kezdődött a szervezkedés, egészen a mai napig pontosan kísértünk minden eseményt és azt találtuk, hogy mindaz, mi eddig történt és alkotva lett – lényegtelen segélyezésen kívül más oldalról – saját erőnkéből keletkezett.

Ami egyletünket előttünk a segélyezési pénztárakon kívül is becsessé teszi, az az önképzőosztály, mely huszonöt éves fennállása óta 26,173 korona 75 fillért áldozott művelődési célokra és azonkívül a szaktársi közérzék fejlesztéséhez is nagyban hozzájárult, mi ismét a könyvnyomdászok anyagi viszonyaiknak javulására is nagy következménnyel volt.

A betegsegélyző pénztárnak ezen huszonöt évben 71,441 korona 80 fillér kiadása volt. Mennyi fájdalom talált ez által enyhülést? Mennyi gond hárított el a szűkölködőktől?

A rokkantak, özvegyek és árvák pénztára, mely az első segélyt Prohaszka szaktárs 1889-dik évben történt elhalálozása alkalmával fizette, eddig 20,108 korona 65 fillért adott ki. Ezen pénztár jelenleg 4 rokkant tagot és 5 árvát segélyez.

A munkanélküli és utassegély-pénztár az egylet kezdetétől 65,831 korona 99 fillért fizetett a segélyre szoruló szaktársaknak.

Az év végével az egyletnek 278 rendes és 7 tiszteletbeli tagja volt.

Az egylet fennállása óta ezideig összesen 182,801 korona 17 fillér segélyt fizetett. Ezen összeget csupán munkások gyűjtötték minden más hatalom hozzájárulása nélkül. Magunkból, saját erőnkéből hoztuk létre, hogy rokkantaink életestjét gondtalanná tegyük; hogy betegeink fájdalmát enyhítsük, hogy az özvegyeknek vigaszt és segélyt nyujthassunk, ezáltal tőlök a sors nehézségét legalább kezdetben elhárítandók; hogy az árvák támasza legyünk, azokat az emberi társadalom hasznos tagjaivá nevelendők; hogy a munkanélkülit a nyomor és inségtől, valamint kétségbeeséstől megvédjük; hogy az utazónak utassegélyt adhassunk, őt ez által az elzülléstől és minden méltatlanságtól és igazságtalanságtól megóvandók.

Ezen az alapelveken áll egyletünk és ezeken marad továbbra is, még azon esetben is, ha a „Pozsonyi könyvnyomdászok és betűöntők egylete” létezni megszűnt és mi a „Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete”-hez csatlakozunk; kötelességünk lesz akkor is a közérzületet ápolni, egymást a nyomorban és inségben segélyezni, hogy idegen segélyre ne szoruljunk.

„Tölünk, általunk, érettünk!” ez legyen jelszavunk.

Saját erőnkéből, idegen hozzájárulás nélkül akarunk jövőnkről magunk gondoskodni, nehogy adósaivá legyünk oly alamizsnának, mely bennünket a nyomortól meg nem óv!

* * *

Végre még azon férfiakról akarunk megemlékezni, kik az 1867-ik évben történt szervezkedésünk alapításánál segédkeztek és jelenleg is Pozsonyban élnek. Ezek: Eichleiter Ferdinand, a „Pressburger Zeitung” tördelője; Kondosky János, rokkant; Resch Károly, városi hivatalnok; Promber Károly, a Wigand F. K. nyomda gépmestere és Zimmermann Ferenc, városi hivatalnok.

A Pozsonyi Könyvnyomdászok és Betűöntők Egyletének bevételei és kiadásai 1878. évtől 1902. évig.

Év	Bevételek										Kiadások									
	Betegsegélyző pénztár		Rokkantak, özvegyek és árvák pénztára		Utassegély- és munkanélküliek pénztára		Önképző osztály		Összesen		Betegsegélyző pénztár		Rokkantak, özvegyek és árvák pénztára		Utassegély- és munkanélküliek pénztára		Önképző osztály		Összesen	
	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f
1878	4273	40	3036	54	1929	96	1083	36	10323	26	1894	40	95	50	810	10	1021	92	3821	92
1879	4197	68	1084	98	938	16	816	–	7036	82	1395	68	74	90	679	60	716	92	2867	10
1880	1957	60	1066	68	919	24	759	44	4702	96	1586	36	78	36	748	98	682	12	3095	82
1881	1979	86	1252	16	849	08	704	02	4785	12	1214	88	96	12	693	36	828	88	2833	24
1882	2060	16	1398	48	960	–	953	–	5371	64	1046	84	63	22	801	42	828	36	2739	84
1883	1777	86	1528	46	1001	64	1019	80	5327	38	1464	78	398	08	772	28	1124	92	3760	06
1884	1717	64	1721	30	1116	10	1050	98	5606	02	1651	76	58	84	933	34	1114	98	3758	92
1885	1806	20	1908	36	1133	54	1119	04	5967	14	1831	96	65	24	844	84	1219	58	3961	62
1886	2141	70	2034	28	1116	54	981	54	6274	06	1729	68	64	65	1078	62	774	78	3147	70
1887	2368	58	2392	74	1067	72	997	08	6826	12	2020	08	79	02	1037	42	893	82	4030	34
1888	2069	94	1880	56	827	38	860	64	5738	52	1228	42	84	38	1357	18	802	90	3472	88
1889	2019	84	2034	10	968	46	832	78	5855	18	1009	18	221	18	901	76	879	74	3010	86
1890	1682	–	1831	32	724	20	747	48	4983	–	1608	84	97	64	1016	44	1019	26	3742	18
1891	2913	06	2353	–	1060	24	655	84	6982	14	2337	–	105	08	1075	08	325	44	4042	60
1892	4143	16	2355	44	2834	82	1018	40	10351	82	3588	42	465	20	4198	24	685	54	8937	40
1893	4000	38	2491	–	1042	20	1092	10	9225	68	3014	80	1805	96	2598	20	1106	68	8525	64
1894	4444	60	3481	60	1750	80	1240	40	10917	30	4308	–	1100	76	2614	52	1359	88	9381	16
1895	4375	40	2712	30	3275	48	1176	60	10539	78	4340	18	1541	68	2890	68	1400	64	10073	18
1896	4994	12	2176	86	3433	64	1104	92	11709	54	4957	14	822	80	2807	20	1245	–	9832	14
1897	4786	74	1873	58	3883	16	1627	52	12171	–	5279	28	1504	26	4314	54	1569	14	12667	22
1898	5321	66	2898	32	4330	42	1078	34	13628	74	5278	38	761	22	4710	–	1143	06	11134	66
1899	5245	86	3028	88	5047	86	1268	10	14590	70	4198	32	1668	76	5224	96	1666	46	12758	50
1900	4512	44	4059	66	6722	24	1421	54	16715	88	4365	13	2529	26	6678	66	1418	32	14991	37
1901	4772	90	3840	42	7972	60	1089	12	17675	04	5185	63	2851	52	8092	32	1137	96	17267	43
1902	5824	77	4759	64	8884	49	1332	50	20801	40	5013	66	3475	08	8952	25	1006	45	18447	41
	86387	21	59200	66	64489	97	26030	54	23108	44	71447	80	20108	65	65831	99	26173	75	182801	17

Sociális törekvések

A pozsonyi könyvnyomdászok harmincötéves szervezkedési működésük alatt anyagi és társadalmi állásuk javításáról is gondoskodtak, mi olykor nehéz harcokba és súlyos veszteségekbe került, szellemük azonban nem hanyatlott és ily harcok után aránylag rövid idő múlva ismét munkánál látjuk helyzetük javításán.

A pozsonyi könyvnyomdászok szervezkedése kezdetén találkozunk már árszabály-mozgalommal. Az akkori mozgalom, bár a segédek összes követelményei nem teljesítettek, mégis kedvezően végződött a szaktársak részére; csak a Wigand-féle nyomdában vált erélyes akció szükségessé, mely az ottani szaktársak solidaritása és a főnök engedékenysége következtében a szaktársak javára dőlt el. Habár ezen mozgalom alkalmával egységes árszabály mindhárom pozsonyi könyvnyomda részére keresztülvihető nem volt, ezzel általában 20%-os bérfelemelés éretett el.

A következő lépés, melyre vállalkoztak, a vasárnapi munkának beszüntetésére volt irányítva. Hosszabb vitatkozás után ez el is éretett és csak a napilapoknál maradt fenn a vasárnapi munka, miután a nagy városokat, mint Budapestet és Bécset, ebben nem akarták megelőzni.

A szövetkezési jog engedélyezése érdekében kérvény szerkesztetett az országgyűléshez, melynek benyújtásával Jókai Mór képviselő bizatott meg. Ezen petíció is az összes kérvények útján haladott, t. i. a ministeri papírkosárba.

Buzgalommal dolgoztak az akkori szomorú viszonyok¹⁶ javításán és így jött létre az 1872-ik évi nagy árszabály-mozgalom, mely csak 1873-ik évben a segédek veszteségével végződött. Ezen mozgalomra még sok szaktárs fog visszaemlékezni, de mivel azt a fiatalabb generációval is meg akarjuk ismertetni, valamivel terjedelmesebben fogjuk tárgyalni.

Az 1872-ik évben új árszabály dolgoztatott ki és nyújtatott át a főnököknek elfogadás végett azon elhatározással, hogy a segédek annak feltétlenül érvényt szereznek.

Kivonatossan hozzuk a segédek akkori követeléseit: A számolás abc szerint 1000 betűért garmond és bourgeois 18 krajcár, kolonel, petit és ciceró 19 krajcár, nonpareille és mitteltől fölfelé 23 krajcár, perl 24 krajcár. Napilapoknál 2 krajcárral magasabb a számolás. Ehhez jön még a különféle áremelés és általános határozatok.

A rendes vásár- és ünnepnap munkája nincs megengedve. Rendkívüli vásár- és ünnepnap munkája megengedése fölött a könyvnyomdász-egylet választmánya határoz.¹⁷ A megengedett vásár- és ünnepnap munkánál a 2 forint kárpótláson kívül a szedés kétszeresen számítandó. A nyomók részére is állítottak fel egy árszabályt, mely azonban terjedelmessége folytán itt nem közölhető. Az általános határozatokból felemlítjük: A munkaidő tartama – a lapokat kivéve – 10 óra. A bizonyos pénz minimuma 10 forint. A jelenlegi 10 forinttól 15 forintig terjedő bizonyos pénz 20%-kal felemelendő.

Ezen árszabályhoz egy tanoncszabályzat is volt csatolva, mely szerint a tanonc felvételénél egy főnökök és segédekből álló vegyes vizsgáló bizottság a tanonc képességéről meggyőződést volt hivatva szerezni, valamint arról is, hogy a tanoncok száma a segédek 1/3-át meg ne haladja.

¹⁶ Határozottan jobb viszonyok voltak akkor mint a jelenlegiek, miután az akkori bér az olcsó élelmiszerek árával és a többi viszonyokkal sokkal előbb volt összhangba hozható, mint a mai.

¹⁷ Ugyanez az „Északnyugat-magyarországi könyvnyomdászok, betűöntők és nyomók egylete”-nek alapszabályaiban is foglaltatott. Sajna, ezen alapszabályok jóváhagyást nem nyertek.

Ezen követelések terjedelmes memorandum kíséretében lettek a főnököknek átadva. Az árszabály egész terjedelmében a tanoncszabályzattal együtt azonban csak Nirschy Ferenc úr, akkori könyvnyomda-tulajdonos által lett elfogadva és aláírva, míg a többi főnök beleegyezését megtagadta és azon nagy javításokat eszközölt. Így a főnökök a tanoncszabályzatról tudni sem akartak, miért is ez teljesen törölve lett. A lapszedés csak 1 krajcárral számolható magasabban mint a műszedés. A bizonyos pénz minimuma megszabott ne legyen, hanem közös megegyezés tárgyát képezze, továbbá a már fennálló bizonyos pénz után csak 10%-os fel-emelés fizetendő. Ezen oly nagyon megcsonkított árszabály pedig 1872. évi július hó 1-jével lépjen életbe.

Az első pillanatra lesújtólag hatott ez a segédekre, de belenyugodtak sorsukba, miután az idő kedvezőtlenége kényszerítette őket a főnökök ajánlatát elfogadni. Az 1873-iki bécsi világiállítás alkalmával azonban követeléseikkel ismét a főnökök elé álltak és ekkor munkabeszüntetésre került a sor, mivel a főnökök a segédek követeléseit egyszerűen elutasították. A segédek ezen eljárása a főnökökre nemcsak kellemetlenül, hanem józanítólag is hatott, mert a pozsonyi segédek ezen erélyes fellépése váratlan időben lepte meg őket, Angermayer Károly könyvnyomda-tulajdonos úr az árszabályt aláírta, segédei tehát felvették a munkát és hetenkint 1 forintot adtak sztrájkoló szaktársaiknak, kik a külföldről is bőven segélyeztettek. A hangulat a segédek közt a lehető legkedvezőbb volt, mivel csak kevés sztrájkoló találkozott a pozsonyi könyvnyomdász-segédeké lett volna a győzelem, ha nem következett volna egy oly esemény, mely számos vállalkozót és mindennemű vállalatot tönkre tett, tudniillik a „krach”. A tőzsdén üzérkedő agynak e szörnyszülöttje nemcsak az üzérkedőket, hanem az összes üzletágakat is a mélységbe rántotta és csak nagy erőlködéssel birtak egyes üzlettulajdonosok a víz felszínén maradni. Mindez a könyvnyomdászati iparban is érezhető volt a nagy munkapangás által, mely a pozsonyi könyvnyomdász-segédek kényszerítette a munkát – 4 hónapi sztrájk után – ismét felvenni, mert ellenesetben a főnökök idegen segédek által töltötték volna be a helyeket. Most következett a gazdasági pangás ideje. Segédek, kik a sztrájk előtt magasabb bérviszonyban álltak, keresetükből levonásban részesítettek, újonnan felvett vagy felszabadult segédek pedig a főnökök vagy üzletvezetők tetszése szerint fizettettek. Bár az 1882-ik évben a napilapoknál a vasárnapi munkaszünet kieszközöltetett, más tekintetben mégis csak 1892-ik évben lett a budapesti központ kezdeményezésére valami a segédek javára alkotva. A betérjesztendő árszabály az 1891–92-iki év sylvester-éjjelén lett két áldozatkész szaktárs által az akkori Brég-nyomdában előállítva és beható tanácskozás után a főnököknek átadva. Habár a segédek teljes követelményei érvényre nem jutottak, az első lépés az előrehaladásra mégis megtétele, miután ezen árszabályon a továbbépítés a jövőre nézve biztosítva volt. Ezen árszabály 1892-ik évi február 15-én lépett életbe; a minimum 9 forint, a napilapoknál pedig 10 forint volt. A 9 órai munkaidő, sajna, keresztülvihető nem volt.

Az 1895. évi január hó 28-án a főnökök és segédek közös részvétele mellett tartott bizottsági ülésen egy új árszabály fogadtatott el. Az akció ezen árszabály keresztülvitele érdekében már élesebb volt, mint az 1892-ik évben, minek következménye a 9 órai munkaidő¹⁸ kivívása és a minimumnak 9 frtról 10 forintra való emelése. A napilapoknál a minimum 12 forint és a munkaidő 9½ órai volt.

Az árszabály ellenőrzésére minden egyes nyomda bizalmi férfiút választott, kiknek azonban árszabályi ügyekben való közbenjárásra alkalmuk nem volt. Az árszabály 1895. évi február hó 18-án áldozat árán lépett életbe, mivel két szaktárs megrendszabályoztatott. Az 1899-dik évben a segédek ismét árszabály-revisióhoz fogtak és a főnököknek az 1895. évi február hó 18-án elfogadott árszabályt felmondták. Az újonnan kidolgozott árszabály a munkabér fel-emelésével és a tanonckérdéssel foglalkozott. Miután a segédek meggyőződést szereztek

¹⁸ Az Eder-féle nyomdában már egy évvel előbb lett a 9½ órai munkaidő bevezetve.

arról, hogy a főnökök a minimumot maximumnak tartják, ezen árszabály-tervezetben a minimum meglehetősen magasra vétetett és pedig 13 forintra. A tárgyalásoknál azonban a főnökök arra utaltak, hogy egy használható és jó szedő vagy gépmester a minimumért úgysem dolgozik, minek következtében a minimum csak 10 forintban lett meghatározva. Napilapoknál a minimum 13 forint, a munkaidő pedig a régi maradt. Az árszabállyal együtt beterjesztett tanoncszabályzat két semmit mondó pontra zsugorodott össze. Új az árszabály-bizottság, mely Angermayer Károly, Eder István és mint póttag Alkalay Adolf főnökökből, továbbá Kowarik, Löwy és Hampel szaktársakból áll. Az árszabály-bizottság teendője az árszabály pontos betartását ellenőrizni. Ezenkívül a bizalmi férfiúi rendszer is fennáll.

Közösen a főnökökkel kérvény dolgoztatott ki a ministeriumhoz, az ipartörvény revisiója érdekében és körirat alakjában megküldetett az összes kereskedelmi kamarák, könyvnyomdák és könyvnyomdász-testületeknek támogatás végett. Egyes kereskedelmi kamarák a petitio támogatását levélileg megígérték, de a magyarországi könyvnyomda-tulajdonosok és segédek legnagyobb része sajna figyelemre sem méltatta, minek következtében ezen petitio eredményre nem vezetett.

1901. évi december hó 1-jén Sopron, Szombathely, Győr, Magyaróvár, Nagyszombat, Nyitra, Trencsén és Turóc-Szt.-Márton képviselőivel értekezés tartatott, melyen Peidl Gyula és Wagner Károly budapesti szaktársak is részt vettek. Ezen értekezésen azon kívánságot nyert kifejezést, hogy a vidék számára a viszonyoknak megfelelő árszabály dolgoztassék ki és hozassék érvénybe, mely árszabály kidolgozásával és keresztülvitelével a pozsonyi árszabály-bizottság lett megbízva. Nagyszombatban az árszabály tényleg be is terjesztetett, de az ottani főnökök nembánomsága és a segédek félelme annak érvényesítését egyelőre illusoriussá tették; remény van azonban arra, hogy az árszabály még ez év folyamán életbe fog lépni.

Rendezett viszonyokkal Győr, Sopron, Trencsén, Turóc-Szt.-Márton és Nyitra városok birnak.

Május elseje mint munkásünnep az összes pozsonyi könyvnyomdák által az 1890-ik évben lett először megtartva; míg a következő évben csak a „Westungarischer Grenzbote” nyomdájában ünnepeltetett, hol Simonyi Iván főnök ezen napot egyszersmindenkorra szabaddá adta. A következő években csak a fél nap ünneplése volt kivívható, a mult évtől kezdve azonban az összes pozsonyi nyomdákban szünetel a munka május 1-jén.

A pozsonyi szaktársak az 1867-ik évtől kezdve bérharcokra több mint 12,000 koronát gyűjtöttek. Bár ezen összeg az első pillanatra kicsinynek látszik, de ha tekintetbe vesszük a pozsonyi segédek csekély számát, szép eredménynek mondható.

Ezzel röviden körvonaloztuk a segédek sociális törekvéseit, azon kellemes reményben, hogy a már megkezdett előrehaladás nemcsak hogy meg nem akad, hanem hogy a könyvnyomdászok végre céljukat elérik, amely már évek hosszú során át szemük előtt lebeg.

A pozsonyi könyvnyomdász-segédek három bérmozgalmat vittek keresztül csendben és békésen a főnökökkel egyetemben és azon erős meggyőződésben élnek, hogy ez a jövőben is így lesz, annál is inkább, mivel főnökeink a segédek jogos követelményeit még mindenkor meghallgatták. A segédek kötelessége azonban volt és lesz a jövőben is, magukat mindenkor és mindenhol könyvnyomdászoknak érezni és az összességgel szemben mindig igaz és őszinte szaktársakhoz illően cselekedni. Kötelességünk hivatásunk, saját személyünk és az összes könyvnyomdászok érdekében, minden tőlünk követelt áldozatot meghozni. Mert csak ott, hol áldozatkészség van, hol igaz és őszinte szaktársi érzet uralkodik, találunk egyetértésre. És egyetértésre szükségünk van előretörekvésünknel a jövőben is, mert nem mindig lehetséges „elválva indulni és egyesülve harcolni”.

Minden egyes pozsonyi vagy vidéki szaktársnak szent kötelessége szaktársi követelményeinek eleget tenni, miáltal nemsokára elérhetjük azt, mit mostan csak nagyon gyéren találunk, t. i. rendezett munkaviszonyokat. Mert nem mindig a főnökök voltak azok, kik túrhetetlenné tették az állapotokat, hanem legtöbb esetben a segédek, kik bátortalanságuk és indolenciájuk által szent ügyüket maguk veszélyeztették.

Szaktársak! Intelligenciánknál fogva kötelességünk embertársainkról, munkástársainkról is gondoskodni; kötelességünk követelményeiket minden tekintetben támogatni.

Szaktársak! Mi is azon hatalmas tömeghez tartozunk, amely csak kötelességeket, de jogokat nem ismer, minket sem tartanak egyértékű embereknek, miért is kötelességünk a munkások általános törekvéséhez csatlakozni és az emberi méltóság, jog és igazság érdekében folyó harcban részt venni.

Tüntessünk mi könyvnyomdászok is a politikai jogok elnyerése mellett, hadd hallják a mi szavunkat is, nemcsak saját érdekünkben, hanem a könyvnyomdászati művészet érdekében is. Mert csak ott, hol a lakosság a politikai jogok általános birtokában van, virágozhat Gutenberg nagymesterünk művészete. Hol valódi igazság párosulva felebaráti szeretettel a szépet és magasztosat előmozdítja, ott legnagyobb a művészetünk! Hangoztassuk tehát mi is e szózatot: „Szabadság, egyenlőség és testvériség!”

A Pozsonyi Könyvnyomdászok és Betűöntők Egyletének tagjai az 1903. év kezdetén

TISZTELETBELI TAGOK:

Angermayer Károly
Alkalay Adolf
Eder István
Simonyi Iván

Stromszky Emil
Wigand Mór
Hubert Ferenc

RENDES TAGOK:

Pozsony.

Achs Adolf
Achs Nándor
Anwander András
Bader Géza
Bednarz Henrik
Beranek Ottó
Bergmann Tódor
Berger Dezső
Brusperszky J.
Czwach Lajos
Chodera Győző
Dirmeier Nándor
Dirmeier Károly
Denk János
Dörre Ernő
Eichleiter Nándor
Fischer József
Fleischhacker M.
Földes Béla
Grömme Lajos
Grün Ferenc
Görig József
Hammerl Gyula
Hampel Mihály
Hampel Antal
Hargas Pál
Hauer Ede
Hackler Károly
Hrachy Béla
Hegyi Ernő
Holzmann Rezső
Horváth Gábor
Hron Ferenc
Huber Ágost
Hruby Antal
Hynst József

Jurda Ottó
Kalmár Henrik
Karner Károly
Kalteis József
Klimo János
Koller Károly
Kondosky János
Korunka István
Kowarik Károly
Kozsich József
Knotz Rezső
Krotto Ignác
Krizsán Sándor
Kugelmann Gyula
Kuhna Pál
Lang János
Lappy Győző
Lerchner Ágost
Löwy Samu
Marinzl Rezső
Martischka G.
Marek Jenő
Machats Ferenc
Mayer Győző
Márkus Jenő
Mallaschitz Ferenc
Möser Ede
Mulik János
Neffe József
Nikolaus Frigyes
Nitsche Manó
Novák József
Oszeszlá József
Pratsch Nándor
Pasztirik György
Perl Adolf
Prokop Károly

Promber Károly
Röhrich Ferenc
Ruttner Károly
Rott Mór
Sales Károly
Szavara Lajos
Sladek Pál
Spanik János
Simon András
Spengler Károly
Spindler Károly
Strizs Gyula
Stenta Antal
Schier Károly
Schmidt József
Schuster József
Tóth Ferenc
Toma Sándor
Tribusz Lipót
Trunner Antal
Turkovits Dezső
Völkel Mihály
Weppner Ágost
Weber Alfons
Weintraub L.
Wolleitner Rezső
Zelenszky Ferenc
Ziegler Károly
Zindl József

Sopron.

Balauf Kálmán
Berzeller Adolf
Berkés Károly
Brandstädter A.
ifj. Berghofer J.
Beer Mór

Bohátcs János
Czech Elemér
Coriáry Gyula
Divós Ferenc
Fürész Gyula
Forberger Pál
Gyöngyössy J.
Hauser Samu
Horváth Ödön
Juricza János
Krausz József
Klaber Siegfried
Kandian István
Küszling Lajos
Koór József
Kóhalmi Béla
Koth Ágost
Kremszner K.
Laczay Károly
Laiszky Jenő
Mikulik György
Márton Károly
Nedwig Viktor
Offenbeck Károly
ifj. Pawlik Károly
Paintner Arthur
Paukovits Lajos
Pfeiffer János
Rigler Lipót
Röttig Gusztáv
Schwarz Vilmos
Székely G. Antal
Soós Jakab
Steiner Géza
Szabó László
Schrantz János
Schwarz József
Schekulin J.
Treutner Ferenc
Tremmel Mihály
Török Kálmán
Veronits József
Vitriol Adolf
Weinberger O.
Zettel István
Zollner Dezső
Zsigmondy Lajos

Győr.

Becker István
Bors Imre
Blau Mór
Biró Elek
Berger Hermann
Csöngöy Ferenc
Czech Henrik
Fadgyos József
Flock Mihály
Flock Sándor
Feigl Elemér
Fekete Pál
Gróf Gyula
Guera József
Jandek Gusztáv
Hemmler Sándor
Krumpeck Sándor
Kusztér Nándor
Kreskay Imre
Kohn Árpád
Kovacsics Imre
Krausz Miksa
Linthaler Jenő
Ligeti István
Makkó János
Németh Kálmán I.
Németh Kálmán II
Rudas (Pereles) S.
Pollák Sándor
Ress István
Reinthalér Ernő
Reinthalér Antal
Rohrmayer József
Singer Zsigmond
Szabó Béla
Szabó Károly
Szabó Lajos
Szigeti Gyula
Toman Nándor
Uzsali István
Walter János
Weiss Dezső
Wunder József

Turócs-Szt.-Márton.

Ander Ferenc
Braneczky Gyula

Kmet József
Martiny Alajos
Mitrovszky Rezső
Novák Antal
Schultz Ferenc
Strobl János
Swehla Pál
Turzó József
Turzó Gedeon
Wyhniss Venczel

Ó-Széplak.

Novák József

Szombathely.

Bendli Gyula
Bendli János
Bodiss Sándor
Butkovszky Bert.
Csonka János
Königsheim K.
Kohn Sándor
Kiss János
Matusics Jenő
Mausz Rezső
Maitz Ferencz
Pauly Károly
Szakály István
Völfer István
Tubán Gyula

Nyitra.

Bauer Ágost
Fekecs János
Hradeczky János
Jerett Mór
Krámar Vilmos
Lampelmayer J.
Lázár József
Lencse Antal
Megó János
Obert József
Plesz Vilmos
Riednyovszky J.
Schwoch Róbert
Wellisch Simon
Weisz Ignác
Zságár József

Csorna.

Klein Samu

Körmend.

Bartunek Béla

Henter Gyula

Otto Adolf

Felső-Eőr.

Ehrenwerth Hugó

Kohn Jakab

Tomasits Ferenc

Weyser Ernő

Kőszeg.

Maitz József

Kapuvár.

Burger Dezső

Magyar-Óvár.

Miller Ferenc

Raninger Károly

Suszmán Adolf

Vida Ödön

Nagyszombat.

Elbert Izidor

Fröhlich Ede

Soltész József

Schmack Vincze

Wetzler Károly

Szent-Gotthárd.

Gergő Antal

Koczor János

Németh Vilmos

Szakolcza.

Migl Nándor

Tyrschel Lajos

Duroska Pál

Trencsén.

Dobos Károly

Keresztessy Imre

Löwy Adolf

Pick Béla

Szalava Károly

Weinberger Adolf

Galgócz.

Tursits Imre

Zsolna.

Zsabka Andor

Schwarz Samu

Rosenzweig M.